

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ІМ. В.Г.КОРОЛЕНКА

ЧЕРНІГІВСЬКА «ПРОСВІТА»
(БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ЛІТЕРАТУРИ)

ЧЕРНІГІВ 2008

91. 9: 63
Ч 49

Чернігівська “Просвіта”: Бібліогр. покажч. /Скл. І.Я.Каганова, Л.В.Студьонова; Відп. за вип. П.В.Грищенко.– Чернігів, 2008. – 67 с.

Складачі: Каганова І.Я., Студьонова Л.В.
Відп. за вип. Грищенко П.В.
Комп’ютерний набір: Студьонова Л.В.
Комп’ютерне макетування: Даценко В.М.
Ризограф ОУНБ ім.В.Г.Короленка
Тираж 100

ДО ІСТОРІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

Сто сорок років тому у Львові виникла перша в Україні культурно – освітня громадська організація «Просвіта», яка організувала бібліотеки, читальні, хори, театри, видавала газети, підручники, популяризувала твори українських письменників. Поступово територіальні межі цієї організації охоплювали всі землі, що входили до Австро – Угорської та Російської імперій.

Велику активність у цьому напрямку виявила чернігівська інтелігенція, яка заявила про свій просвітянський намір на сторінках газети «Десна» навесні 1906 року. Упродовж літа був підготовлений статут майбутнього товариства, з яким місцева адміністрація погодилась лише у листопаді 1906 р. і дала згоду на його офіційне утвердження, що означало дозвіл на відкриття. Установчі збори, на яких народилася Чернігівська «Просвіта», відбулись 8 січня 1907 р. (27 грудня 1906 р. за ст. ст.) у приміщенні Чернігівської міської думи (нині тут Чернігівське відділення Національного банку України). Серед організаторів товариства були письменник Михайло Коцюбинський, співробітниця статистичного бюро Чернігівської губернської земської управи Ольга Андрієвська, історик, краєзнавець, етнограф Аркадій Верзілов, письменник Борис Грінченко, вчителька математики і французької мови Віра Дейша – Коцюбинська, відомий адвокат Ілля Шраг та інші представники чернігівської інтелігенції. Чернігівська «Просвіта» розмістилась в орендованому приміщенні у будинку Богданова.

Першим головою товариства було обрано Михайла Коцюбинського, який очолював його упродовж 1906 – 1908рр. За цей час організовано чимало лекцій з українознавства, проведено популярні недільні читання, підготовлено низку рефератів з актуальних для українства проблем. Створено філії товариства у Ніжині і Козельці. Засновано власну бібліотеку. На запрошення керівництва «Просвіти» у Чернігові з концертами виступав композитор Микола Лисенко (1907 і 1909 рр.), брали участь у вечорах, влаштованих чернігівськими просвітянами 1907 р., видатний український оперний співак Олександр Мишуга і драматург Михайло Старицький.

Особливі стосунки пов'язували Чернігівську «Просвіту» з видатним українським письменником Іваном Франком. Почались вони по суті з квітня 1904 р., ще до створення коли Михайло Коцюбинський гостював у Івана Яковича. На одному із засідань Чернігівської «Просвіти» 1907 р. Михайло Михайлович прочитав реферат «Іван Франко». Із спогадів Ірини Михайлівни Коцюбинської, дочки письменника: «Ми всією родиною брали участь в цьому вечорі. Зал було прибрано зі смаком. На почесному місці на стіні навпроти входу висів портрет Івана Яковича Франка в українських старовинних рушниках. Під ним на підставках – декоративні квіти. В правому кутку кімнати межі дверима і вікном – пюпітр для доповідача; хор розмістився півколом попід портретом. Народу в залі повно, переважно вчителі, студентство, робітники, учні. Настрій присутніх – урочистий. Відчувалося, що це свято української культури». Коли ж Іван Франко тяжко захворів у 1909 р., просвітяни зібрали серед чернігівців кошти для лікування письменника. За життя Іван Якович активно пропагував творчість Михайла Коцюбинського, Бориса Грінченка, Пантелеймона Куліша, інших письменників Чернігівщини серед галицької громади.

Таким чином, Чернігівська громадська організація «Просвіта» дбала про освіченість переважно дорослого населення, підносячи його національну свідомість, стала носієм національної ідеї. Не можна забувати, що тоді відбувались події революції 1905 – 1907 рр., коли самодержавство змушене було піти на деякі гуманітарні поступки народові по всій імперії. Тому саме у цей час відкрито «Просвіти» не лише у Чернігові, а й у Києві, Житомирі, Кам'янець–Подільському, Новгороді – Сіверському, Миколаєві та інших містах України. Однак з поразкою Першої російської революції царський уряд почав переслідувати і закривати «Просвіти». У серпні 1908 р. губернатор Микола Родіонов, з потомствених дворян Облaсті Війська Донського, юрист за фахом, виключив з Чернігівської «Просвіти» найактивніших її керівників та працівників – подружжя Коцюбинських, Іллю Шрага, Ольгу Андрієвську, Леоніда Шрамченка,

Феодосію Шкуркіну-Левицьку, Ольгу Калинську. З того часу «Просвіта» і до самого закриття перебувала під наглядом поліції.

Про те, як жилося просвітянам, писав свого часу Михайло Коцюбинський: «Отож собі, попросту не дають жити «Просвіті»: хочемо скликати збори – заборонено; хочемо зробити театральну виставу – забороняють. Навіть концерт Лисенка на користь «Просвіті» заборонили. Їздиш, гризешся, пояснюєш – нічого не помагає. Кажуть, існують на папері, а жити не дамо». І не дали. Чернігівський губернатор Микола Маклаков був, за словами міністра фінансів В.М.Коковцева, недостатньо освіченим, не врівноваженим, легко піддавався впливу людей, котрі ні за що не відповідали, а сумнівних ідей у них було безліч. Можливо, під настирливим базіканням такого оточення губернатор Маклаков 25 липня 1911 р. заборонив діяльність Чернігівської «Просвіти».

За шість років сталася Лютнева революція 1917 р., яка сприяла відродженню товариства. 18 березня 1917 р. відбулися перші прилюдні збори просвітян під головуванням Іллі Шрага і за участю Аркадія Верзілова (міський голова), Олександра Карпинського (повітовий лікар), Івана Коновала, Василя Елланського (письменники), Михайла Жука (художник). Чернігівська громада ухвалила рішення про відновлення «Просвіти». 24 квітня 1917 р. під головуванням Іллі Шрага відбулись перші збори уже відновленого товариства. До листопада 1917 р. створено театральну секцію «Просвіти», на засіданнях розглянуто діяльність шкільної, бібліотечної, видавничої, лекційної, етнографічної та історичної секцій, видавництва «Десна», надіслано телеграму Центральній Раді, обговорено питання про відкриття в Чернігові української гімназії для хлопців і дівчат, скликано губернський з'їзд «Просвіт» Чернігівщини. Форум просвітян прийняв ухвали з наступних питань: про автономію України, організацію українців на Чернігівщині, земельну справу в Україні. Саме на цьому з'їзді до Української Центральної Ради від Чернігівщини було обрано Іллю Шрага, Григорія Одинця та Євгена Онацького. Однак не судилося просвітянам здійснити намічені плани. Після встановлення Радянської влади, на початку 1920-х рр., Чернігівська «Просвіта» перестала існувати.

Якщо про цей період діяльності Чернігівської «Просвіти» існують деякі публікації на сторінках історичних збірників, то про те, що відбувалось з товариством у 1941 – 1943 рр., ні статей, ні досліджень немає. Можна лише знайти інформаційні повідомлення на сторінках окупаційної газети «Українське Полісся». Вони засвідчують, що влітку – восени 1941 р. на Чернігівщині стихійно розгорнулася культурно – освітня робота, яка призвела до відкриття «Просвіт» у Чернігові, Мені, с. Слабин Чернігівського району та інших населених пунктах області. Проте у 1942 р. німці ліквідували ці товариства, бо не вважали їх діяльність корисною для Німеччини.

Після визволення Чернігівщини від окупантів ні в кого не виникало думки про воскресіння «Просвіти». І лише політичні зміни, що сталися в Радянському Союзі у добу перебудови (після 1985 р.), сприяли відновленню Чернігівської обласної організації «Просвіта». Це сталося 15 січня 1989 року. Головою товариства було обрано Василя Чепурного. Розпочалась копітка робота з утворення української державності, національного духовного відродження. У 1994 р. «Просвіта» видала п'ять книжок з історії, публіцистики, економіки, художньої літератури. Товариство заснувало три газети – «Сіверщина», «Просвіта», «Біла хата», журнали «Літературний Чернігів» (спільно з літературною спілкою «Чернігів») та «Сіверянський літопис», який висвітлює питання історії, економіки, краєзнавства та інші цікаві теми, пов'язані з Чернігівщиною.

Чернігівська «Просвіта» сприяла створенню хорového колективу «Причастя» під керівництвом Лариси Куровської, майстерність якого полонила слухачів і Білорусі, Литви, Словаччини.

З метою заохочення до співпраці представників чернігівської інтелігенції Рада Чернігівського обласного товариства «Просвіта» у 1992 р. заснувала премію ім. Бориса Грінченка. Першими її

лауреатами стали письменники Микола Адаменко та Роман Іваничук і громадський діяч Левко Лук'яненко. У наступні роки цією престижною премією були відзначені поети Надія Галковська, Василь Струтинський, Володимир Сенцовський, журналіст Сергій Павленко, вчитель Микола Білоус з Коропа.

Сьогодні Чернігівська «Просвіта» – відома громадська організація, яка є чесним виразником суспільно – політичних поглядів і думок, носієм української ідеї. З нею рахується і влада. Недарма ж при голові Чернігівської облдержадміністрації 2005р. створено Громадську раду на чолі із головою «Просвіти» Василем Чепурним. Чернігівська «Просвіта» має можливість видавати і розповсюджувати українську книгу в області через просвітянський магазин «Добра книга». Періодичні видання користуються популярністю серед передплатників по всій Україні і за кордоном.

Таким чином можна зазначити, що Чернігівська «Просвіта» бере активну участь у державно-політичному житті, відіграє значну роль у пробудженні національної свідомості, консолідації українського народу, обстоюванні його культурно-освітніх, економічних, політичних прав.

З метою популяризації інформації про чернігівських просвітян складений бібліографічний покажчик «Чернігівська «Просвіта». Він містить наступні розділи:

- Праці загального змісту;
- До історії виникнення і закриття Чернігівської «Просвіти»;
Персоналії;
- Відродження «Просвіти»;
- Просвітянська премія ім. Б.Грінченка;
Персоналії;
- Видавнича діяльність «Просвіти». Розповсюдження української книги;
- Книги, видані «Просвітою»;
- Періодичні видання.

У середині кожного розділу матеріал розташований за прямою хронологією. Виняток становить розділ «Праці загального змісту»: літературні джерела розміщено за алфавітом авторів і назв. У розділах «Персоналії» - за алфавітом прізвищ осіб. Опис літературних джерел супроводжуються короткими анотаціями і відсилками.

Добір матеріалу завершено 15 серпня 2008 р. Бібліографічний покажчик не претендує на вичерпність.

Пропоноване бібліографічне видання має допоміжний апарат, що складається з алфавітного покажчика авторів, назв книг і статей, іменного покажчика (персоналії) та географічного покажчика.

Бібліографічний посібник розрахований на широкий читацький загал. Він стане у пригоді історикам, краєзнавцям, журналістам, студентам, бібліотечним і музейним працівникам.

ПРАЦІ ЗАГАЛЬНОГО ЗМІСТУ

1. АРСЕНИЧ П. Дитячі «Просвіти»: Коротка енцикл. «Просвіти» //Просвіта. – 1995. – 4 лют. – С.5.
2. GERMAN O. Вплив товариства «Просвіта» на пробудження національної самосвідомості українства в різні періоди його діяльності //Україна між двома світовими війнами. – Тернопіль, 1994. – С. 21 – 31.
3. GERMAN O. Роль «Просвіти» у формуванні національної свідомості українського народу (60-ті роки ХІХ – початку ХХст.) //Українська ідейна спадщина: Респ. наук. – практ. конф., Дніпропетровськ, 14 – 16 верес. 1992 р. – Дніпропетровськ, 1992. – С.93 – 95.

4. ГОРСЬКИЙ В.С. Історично-культурні джерела українського просвітництва //Трибуна. – 1998. – №3 – 4. – С.9– 10.
5. ДО 135-РІЧЧЯ заснування товариства «Просвіта» //Уряд. кур'єр. – 2003. – 12 груд.
6. ЄВСЕЛЕВСЬКИЙ Л.І, Фарина С.Я. «Просвіта» в Наддніпрянській Україні. – К.: Знання, 1993. – 96 с.
7. ЄВСЕЛЕВСЬКИЙ Л., Фарина С. «Советизация» та занепад товариств «Просвіта» в 1920 – 1923 рр. //Розбудова держави. – 1994. – №5. – С.46 – 57.
8. КАРП'ЮК А. «Єдиний ясний пункт на тому тлі»: [Діяльність «Просвіти» на поч. ХХ ст.] //Укр. слово. – 1998. – 1 жовт. – С.12.
9. КУДЕЛЯ М. Ювілей «Просвіти»: [До 130-річчя т-ва] //Укр. слово. – 1998. – 26 листоп. – С.7.
10. ЛИСЕНКО О.В. «Просвіти» Наддніпрянської України у дожовтневий період. – К.: Знання, 1990. – 27 с.
11. МАЛЮТА О.В. Діячі «Просвіти» в українському державотворчому процесі першої чверті ХХ століття //Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – К., 2003. – Вип.6.– С. 85 – 100.
12. МАЛЮТА О.В. «Просвіти» у контексті політичного життя Австро – Угорської та Російської монархій (1868 – 1917рр.) //Український історичний збірник: Зб. ст. – К., 2004.– Вип. 7. – С. 201 – 237.
13. МАЛЮТА О.В. «Просвіта» у формуванні державницького потенціалу українського народу (друга половина ХІХ – перша чверть ХХ ст.): Автореф. дис. канд. істор. наук /НАН України. Ін-т іст. України. – К., 2005. – 19 с.
14. МОВЧАН П. Чергова річниця нашого Товариства: [Історія і сьогодення] //Слово Просвіти. – 2006. – 17 груд.
15. «ПРОСВІТА»: Історія та сучасність (1868 – 1998): Зб. матеріалів та док. /Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т.Шевченка; ред. та упоряд. В.Герман. – К.: Видавн. центр «Просвіта»; Веселка, 1998. – 485, [1] с.: іл.
16. «ПРОСВІТИ» Наддніпрянської України у дожовтневий період; Препринт №6 (18) /АН УРСР; Ін-т історії; [Редкол.: І.М.Хворостяний (гол. ред.) та ін.]. – К., 1990. – 34 с.
17. «ПРОСВІТИ» – 125 /Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т.Шевченка; Авт. тексту Б.Дзюба. – К.: ВПП корпорації Укр. НТІ, 1993. – 1 розг. л.
18. «ПРОСВІТИ» 135 років – святкуймо разом! – Б.м.: Б.в., 2004. – 1 розг. арк.: іл.
19. СТАТУТ Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Шевченка //Просвіта. – 1997. – 18 січ. – С.4 – 5.
20. ЦАПКО О. Діяльність «Просвіт» у формуванні національної свідомості серед населення України. – К.: Знання, 1998. – 18 с.
21. ЦАПКО О. Політична спрямованість діяльності «Просвіти» наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть //Нова політика. – 1998. – №5. – С.9 – 12.

ДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ І ЗАКРИТТЯ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

1908

22. СПРОВОЗДАННЯ Товариства «Просвіта» за 1907 рік /Авт. тексту звіту І.Л.Шраг. – Чернігів, 1908. – [Б.с.].

1917

23. УКРАЇНСЬКІ збори в Чернігові //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №24. – С.5 – 6.

Перші прилюдні збори 18 берез. 1917 р. Головував І.Л.Шраг. Взяли участь А.Верзілов (міський голова), О.Карпинський, І.Коновал, В.Елланський, М.Жук.

24. УКРАЇНСЬКЕ товариство «Просвіта» в Чернігові //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №25. – С.3.

Поновлення діяльності т-ва. Організатори І.Л.Шраг, І.О.Коновал, В.У.Коцюбинська, В.Елланський, І.Руденко, Ф.Смиринський, О.Приходько.

25. ПЕРШІ загальні збори Чернігівської «Просвіти» [24 квіт. 1917 р.] //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №34. – С.4 – 5.

Відбулись під головуванням І.Л.Шрага.

26. ТЕАТРАЛЬНА секція при «Просвіті» //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №39. – С.3.

27. ЗАГАЛЬНІ збори Чернігівської «Просвіти» [5 черв. 1917р.] //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №44. – С.3.

Розглянуто діяльність секцій, вид-ва «Десна», надіслано телеграму Центр. Раді.

28. ТОВАРИСТВО «Просвіта» //Чернигов. зем. газ. – 1917.– №73. – С.4.

Збори 16 верес. 1917 р., на яких обговорювалось питання відкриття в Чернігові укр. гімназії для хлопців і дівчат.

29. ЧЕРНІГІВСЬКА «Просвіта»: [Театр. секція] //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №84 – 85. – С.5.

30. ГУБЕРНІЯЛЬНИЙ з'їзд «Просвіт» Чернігівщини [5 листоп. 1917 р.] //Чернигов. зем. газ. – 1917. – №91. – С.5 – 6.

1941

31. КРИНИЦЯ П. Любов до нації //Укр. Полісся. – 1941. – 23 листоп. – С.4.

Відродження в обл. “Просвіт”.

32. ПОЛІСЬКИЙ Ф. Братерство нашого народу: [“Просвіта” в Мені] //Укр. Полісся. – 1941. – 5 груд. – С.4.

1942

33. ТОМАША Г.М. Українська просвіта //Укр. Полісся. – 1942. – 4 січ. – С.4.

Відкриття “Просвіти” в с. Слабин Чернігів. р – ну.

1989

34. АПЛАКСІНА О. Сторінки спогадів //Спогади про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.105– 124.

С.108 – 109: Як створювалась «Просвіта».

35. ПОТУПЕЙКО М.М. Коцюбинський зблизька //Спогади про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.218 – 231.

С.226: Виникнення «Просвіти».

1990

36. «ПРОСВІТА» //Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К., 1990.– С.678 – 679.

1992

37. ВАСЮТА О. Культурно – громадський рух на Чернігівщині в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття: (До історії Чернігів. «Просвіти») //Просвіта – 92: Громад. – політ. та літ. – мистец. щорічн. – Чернігів, 1992. – С.111 – 114.

1993

38. КОЦЮБІНСЬКИЙ Ю.Р. Коцюбинський і Чернігівська «Просвіта» //За Україну (Чернігів). – 1993. – Число 15,16 (верес.).

1996

39. ДЕМЧЕНКО Т.П., Онищенко В.І. «Просвіта» у Чернігові (1906 – 1911) //Пед. обрії. – 1996. – №2. – С.11 – 13.

1997

40. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Ганна Барвінок про Чернігівську «Просвіту»: За листами до Іллі Шрага //Сіверщина. – 1997. – 18 січ. – С.4.

41. ЧЕПУРНИЙ В. Про коріння і про боріння: Чернігів. «Просвіті» – 90 //Сіверщина. – 1997. – 18 січ. – С.4.

42. ЧЕРНІГІВСЬКА «Просвіта» відзначила своє 90 – річчя //Сіверщина. – 1997. – 8 лют. – С.2; Просвіта. – 1997. – 15 лют. – С.1.

43. КОЛЕСНИК С. Проробиться к свету //День. – 1997. – 13 февр. – С. 2.

Урочистості, що відбулися в літ. – меморіал. музеї М.М.Коцюбинського з нагоди 90 – річчя Чернігів. «Просвіти».

44. СТАРИЙ С. Чернігівській «Просвіті» – 90 //Чернігів. відом. – 1997. – 14 лют. – С.5.

45. ШРАГ І. Доля Чернігівської «Просвіти» //Просвіта. – 1997.– 1 листоп.

46. ДАВИДЕНКО Ю. З історії Ніжинської “Просвіти” (1907– 1920 рр.) //Сіверян. літопис. – 1997. – №4. – С.75 – 81.

1998

47. ДЕМЧЕНКО Т.П., Онищенко В.І. Чернігівська «Просвіта» (1906 – 1911 рр.) //Демченко Т.П., Онищенко В.І. Нариси історії Чернігівщини від найдавніших часів до наших днів. – Чернігів, 1998. – Вип. 3. – С.45 – 50.

48. ДЕМЧЕНКО Т.П., Онищенко В.І. «Просвіта» у Чернігові (1906 – 1911 рр.) //Україна і Росія в панорамі століть: 3б. наук. праць. – Чернігів, 1998. – С.233 – 241.

49. МАКЛАКОВ Микола Олександрович //Студьонова Л. Чернігівські князі, полковники, губернатори. – Чернігів, 1998.– С.102 – 104.

Чернігів. губернатор у 1909 – 1912 рр. 25 лип. 1911 р. заборонив діяльність «Просвіти».

50. КОЦЮБІНСЬКИЙ Ю. Чернігівська «Просвіта» та національна ідея //Сіверщина. – 1998. – 24 січ.

1999

51. САМОЙЛЕНКО Г.В. Громадсько-культурне та літературне життя в Чернігові у кінці ХІХ – початку ХХ ст. – Ніжин: ТОВ «Наука-сервіс», 1999. – 109 с.: іл..

С.48 – 56: Виникнення і діяльність «Просвіти».

2001

52. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Чистий криштал: Іван Франко і Чернігівщина //Чернігів. відом.- 2001. – 31 серп. – С.11.

Матеріальна підтримка письменника з боку Чернігів. «Просвіти».

2002

53. ...ЧЕРНІГІВСЬКІЙ «Просвіті» привіт... //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – К., 2002. – Т.1. – С.271.

Цитується уривок з листа М.Коцюбинського до В.Гнатюка від 21 груд. 1906 р. про відкриття 27 груд. 1906 р. (ст.ст.) у Чернігові т-ва «Просвіта».

54. ЛИСТИ до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. /Упоряд. та комент. В.Мазного; вступ. ст. В.Шевчука. – К.: ТОВ «Укр. пропілеї»; Ніжин: ТОВ ВКП «Аспект»; Чернігів: Чернігів. обереги, 2002 – 2003.

Т.1. АЙХЕЛЬБЕРГЕР – Гнатюк /Відп. ред. т. М.Коцюбинська. – К., 2002. – 368 с.: іл.

С.4, 28, 35, 80, 106, 122, 157, 164, 188, 189, 279 – 274, 277 – 279: «Просвіта» та її діяльність.

Т.2. ГРОШОВСЬКИЙ – Іткін /Відп. ред. т. М.Коцюбинська.– Ніжин, 2002. – 344 с.: іл.

С.77, 80 – 81, 83, 85, 87, 139, 283, 316 – 317: Діяльність «Просвіти» у співпраці з М.Грушевським тощо.

Т.3. КАРМАНСЬКИЙ – Мочульський. – Чернігів, 2002. – 480 с.

С.8, 19, 13 – 14, 24, 89, 132 – 133, 271, 273, 286, 306 – 307, 328, 365: Чернігів. «Просвіта».

55. ДАВИДЕНКО Ю.М. Роль товариства «Просвіта» в національно-культурному житті Ніжинщини //Література і культура Полісся. – Ніжин, 2002. – Вип. 18. – С.159 – 164.

2003

56. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Історико – краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк. – Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

С.31 – 34, 73: Відродження «Просвіти».

57. ЛИСТИ до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. /Упоряд. та комент. В.Мазного; вступ. ст. В.Шевчука. Т.4. Науменко – Яновська. – Ніжин: ТОВ «Вид-во «Аспект-Поліграф», 2003. – 400 с.: іл.

С.30, 39, 42, 86 – 87, 91 – 92, 94, 117, 163, 170 – 171, 202, 241 – 244, 246, 248, 250, 266: Діяльність Чернігів. «Просвіти». Творчі зв'язки із С.Петлюрою.

2004

58. БАДЄЄВА Л.І. Діяльність товариства «Просвіта» на Лівобережній Україні у ХХ столітті: Автореф. дис. ...канд. істор. наук /Харків. Нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2004. – 20с.

На прикладі Чернігів., Полтав. і Харківської губерній.

59. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник /Редкол.: О.Біланюк, Л.Вінар, А.Кентій; ред. М.Іщенко. – К.: Поліграфкнига, 2004.– 544 с.

С.180 – 181: Відродження «Просвіти» після Лютневої революції 1917 р.

2007

60. МОСКАЛЕНКО М. Як Михайло Коцюбинський створював, а російська влада закривала Чернігівську «Просвіту» //Слово Просвіти. – 2007. – 6 – 12 груд. – С.11.

61. СИТИЙ І. Печатки Львівської та Чернігівської “Просвіт” //Знак. – 2007. – № 42 (верес.). – С. 3.

ПЕРСОНАЛІЇ

62. КОПИЛЕНКО Н. Київська «Просвіта» (1906 – 1910) //Дивослово. – 1994. – №1. – С.56 – 57.

У діяльності т-ва активну участь брали чернігівці Б.Грінченко, М.Загірня (Грінченко), М.Коцюбинський, Л.Яновська.

АНДРІЄВСЬКА ОЛЬГА ТРОХИМІВНА

(? – після 1928)

Діячка українського національно-демократичного руху. Працювала разом з М.Коцюбинським у статистичному бюро Чернігівської губернської земської управи. Член Чернігівської «Просвіти». Заарештована 1906 р. Ув'язнення замінено засланням до Сибіру. У 1908 р. їй дозволено виїхати до Праги. У 1914 р. повернулася до Чернігова. Заарештована під час процесу СВУ. Подальша доля її невідома.

ЛІТЕРАТУРА:

63. АНДРІЄВСЬКА Ольга Трохимівна //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – К., 2002. – Т.1. – С.34 – 35.

64. БЕРЕЗНЯК П. Вихователь молоді //Спогади про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.98 – 105.

С.99 – 100, 248: Про О.Т.Андрієвську.

65. САМОЙЛЕНКО Г.В. Громадсько-культурне та літературне життя в Чернігові у кінці ХІХ – початку ХХ ст. – Ніжин: ТОВ «Наука-сервіс», 1999. – 110 с.: іл.

С.54 – 56: Про О.Т.Андрієвську.

БАЗИЛЕВИЧ ВОЛОДИМИР (ВАСИЛЬ ?)

(? - ?)

Чернігівський лікар. Член «Просвіти». У березні 1917 року – активний учасник відродження товариства. Інші відомості відсутні.

ЛІТЕРАТУРА:

66. БАЗИЛЕВИЧ Володимир //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – К., 2002. – Т.1. – С.37.

67. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Історико-краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк.– Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

С.23, 33, 39: Про В.Базилевича.

ВЕРЗІЛОВ АРКАДІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

(1867 – 1931)

Історик, краєзнавець, етнограф, автор праць «Наукове життя в Чернігові», «Найдавніший побут Чернігівської околиці». Міський голова 1906-1917 рр. Народився у с.Ковчин Куликівського району. Випускник Чернігівської гімназії. Один із засновників Чернігівської «Громади» і «Просвіти». Сприяв воскресінню товариства після Лютневої революції 1917 року.

ЛІТЕРАТУРА:

68. БІНЬКОВСЬКА Л. Кавалер орденів св. Анни та Святослава, або Під таємним оком поліції: Постаті: Мер і засновник «Просвіти» //Чернігів. відом. – 2003. – 10 січ. – С.4.

69. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Історико-краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк.– Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

С.25, 33, 108 – 109: Про А.В.Верзілова.

70. ІСАЄНКО О. Доповідь у міській думі: (До 135 – річчя від дня народження А.В.Верзілова) //Сіверян. літопис. – 2002.– №6. – С.108 – 110.

71. КУРАС Г. Громадський діяч, краєзнавець //Десн. правда.– 1990. – 27 лип.

72. КУРАС Г.М. Український історик та краєзнавець А.В.Верзілов (1867 – 1931) //V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України (жовт. 1991 р.)»: Тези доп. і повідомл. – К.; Кам'янець – Подільський, 1991. – С.66 – 67.

73. РУДЕНОК В. Опальний голова із «Анною» і «Станіславом» //Чернігів. відом. – 2002. – 29 берез. – С.9.

Див. також № 23, 95.

ГРІНЧЕНКО БОРИС ДМИТРОВИЧ

(9.12.1863 – 6.05.1910)

Український письменник, педагог, етнограф, історик, видавець. З 1894 до 1902 р. працював на різних посадах у Чернігівському земстві. Один із керівників Чернігівської української «Громади». У 1894 р. заснував у Чернігові видавництво з метою випуску популярної літератури для народу. У 1906 – 1909 рр. – голова товариства «Просвіта» в Києві, яке підтримувало зв'язки з чернігівськими просвітянами.

ЛІТЕРАТУРА:

74. ГРІНЧЕНКО Борис (09.12.1963 – 06.05.1910) //Українська література у портретах і документах: Давня літ. – літ. ХХ ст.: Довідн. – К., 2000. – С.71 – 75.
75. ГРІНЧЕНКА Б.Д. видавництво. Грінченку Б.Д. меморіальна дошка у Чернігові //Чернігівщина: Енцикл. довідн.– К., 1990. – С.201.
76. ДОКТОРОВА Ю. Б. Грінченко і Чернігівська «Просвіта» //Література та культура Полісся. – Ніжин, 2002. – Вип. 18. – С.138 – 141.
77. КАЧКАН В. Борис Грінченко: Істор. портр. //Освіта. – 1993. – 6 серп. – С.13.
78. КОЦЮБИНСЬКИЙ Ю. Борис Грінченко та Михайло Коцюбинський //Літ. Чернігів. – 1993. – №1(4). – С. 79 – 82.
79. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського /Упоряд., післям. та приміт. М.М.Потупейка. – 2-е вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – 278 с.: іл.

С.44, 46, 58, 59, 60, 62, 65, 68, 71, 80, 99, 103, 223, 225, 238, 242, 248: Б.Грінченко.
Див. також № 62, 118, 235, 237 – 240.

ДЕЙША-КОЦЮБИНСЬКА ВІРА УСТИМІВНА
(22. 09. 1863 – 1921)

Дружина М.М.Коцюбинського. Громадська діячка. Вчителька математики і французької мови. Працювала у губернському земстві та громадській бібліотеці в Чернігові (нині ОУНБ ім. В.Г.Короленка). Автор науково-популярних статей, бібліографічних праць. Член «Просвіти» до 1908 р. Померла у Чернігові. Похована поряд із чоловіком на Болдиних горах.

ЛІТЕРАТУРА:

80. КАТАЛОГ книг Черниговской общественной библиотеки /Сост. В.У. Коцюбинская. – Чернигов, 1905. – 286с.
81. КОЦЮБИНСЬКА Н. Єдиною стежкою: До 140-річчя від дня народження Віри Дейші – Коцюбинської //Ярославна.– 2003. – №2 (груд.). – С.6.
82. КОЦЮБИНСЬКОЇ – ДЕЙШІ В.У. могила //Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К., 1990. – С.361.
83. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. /Упоряд., післям. і приміт. М.М.Потупейка. – К.: Дніпро, 1989. – 270 с.: іл.
С.45 – 47, 53, 70, 72, 73, 80, 94, 95, 99, 100, 102 – 105, 109, 124, 139, 191, 196, 200, 205, 216, 223, 239, 249: Різні особи– про В.У.Коцюбинську (Дейшу).
Див. також № 24.

ЕЛЛАН – БЛАКИТНИЙ ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ
(12.01.1894 – 2.12.1925)

Український поет і журналіст, організатор і редактор газети «Вісті ВУЦВК», першого гумористичного журналу «Червоний перець». У березні 1917 р. – активний учасник воскресіння Чернігівської «Просвіти». Уродженець с. Козел Чернігівського повіту (нині смт. М. – Коцюбинське Чернігівського району). Випускник Чернігівської духовної семінарії. У Чернігові одна з вулиць носить його ім'я.

ЛІТЕРАТУРА:

84. БЛАКИТНОГО вулиця у Чернігові. Блакитному В.М. меморіальні дошки //Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К., 1990.– С.72.
85. БОЙКО В. Злам Еллана – Блакитного //Сіверян. літопис. – 1995. – №6. – С.48 – 56.
86. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Історико-краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк.– Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

- С.12, 33, 34, 38, 41, 52, 53, 81, 87, 90, 109 – 110: В.М.Еллан – Блакитний.
87. ЄРМОЛЕНКО О. «За життя розплата тільки кров'ю» //Просвіта. – 1993. – 16 січ.
88. ЛЮБОВЕЦЬ О. Хрещений батько //Наука і сусп – во. – 1993. – №7 – 8. – С.36 – 39.
89. ПОЛЕВИК Г. «Хай рясніє ім'я його»: Василеві Еллану-Блакитному – 110 років //Наш край (Чернігів). – 2004. – 10січ.– С.5
Див. також № 23, 24.

ЖУК МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ
(20.09.1883 – 7.06.1964)

Український художник і письменник. Автор творів для дітей і дорослих. Створив галерею портретів українських діячів культури, зокрема портрет М.М.Коцюбинського. Жив у Чернігові з 1905 до 1925 р. з невеликими перервами. У березні 1917 р. брав активну участь у воскресінні Чернігівської «Просвіти».

ЛІТЕРАТУРА:

90. МИХАЙЛО ЖУК: Каталог виставки /Упоряд.: Л.В.Арюпіна та ін. – Одеса, 1993. – 52 с.
91. ЛУЩИК С. Михайло Жук у колі сучасників //Київ. – 1988. – №11. – С.148 – 153.
92. РЕП'ЯХ С. З нами, поміж нас: До 110-річчя від дня народження М. Жука //Десн. правда. – 1993. – 18 верес.
93. СТУДЬОНОВА Л. Художник М.І.Жук //Десн. правда. – 1988. – 7 верес.
94. ШКОЛЬНА О. Трагедія і триумф Михайла Жука //Україна. – 2001. – №3. – С.38 – 39.
Див. також № 23.

ЗАГІРНЯ МАРІЯ МИКОЛАЇВНА (Грінченко М.М.)
(1863 – 15. 07. 1928)

Українська письменниця, педагог, перекладач, лексикограф. Дружина Б.Д.Грінченка. Друкувалась під псевдонімом М.Загірня. З 1894 по 1902 р. жила у Чернігові. Активна діячка Чернігівської «Громади». Після переїзду до Києва, підтримувала зв'язки з Чернігівською «Просвітою». З 1918р. працювала в Українській Академії наук (УАН).

ЛІТЕРАТУРА:

95. ГРІНЧЕНКОВА М., Верзилів А. Чернігівська Українська Громада: Спогади //Чернігів і Північне Лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали /За ред. М.Грушевського. – К., 1928. – С.463–487.
96. КОПИЛЕНКО Н.Б. Освітнянський подвиг Марії Грінченко //Рідна шк. – 1994. – №9. – С.2 – 6.
97. ПОЛЯЧЕНКО Ф. Не спалах, а горіння: Силуети //Жінка. – 1994. – №3. – С.6 – 7.
98. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського /Упоряд., післям. та приміт. М.М.Потупейка. – 2-е вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – 278 с.: іл.
С.49, 50, 99, 225 – 226, 241: Про М.М.Грінченко (Загірню М.).
Див. також № 62.

КАРПИНСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ
(1869 – 1929)

Повітовий лікар. Належав до кола приятелів М.Коцюбинського. Один із засновників у 1877 р. громадської бібліотеки у Чернігові (нині ОУНБ ім. В.Г.Короленка). У березні 1917 р. брав активну участь у воскресінні Чернігівської «Просвіти».

ЛІТЕРАТУРА:

99. КАРПИНСЬКИЙ Олександр (1869 – 1929) – укр. громад.– політ. діяч //Довідник з історії України. А – Я. – 2-е вид, доопр. і доп. – К., 2001. – С.290 – 291.

100. ГОРОБЕЦЬ С. Олександр Павлович Карпинський – меценат, благодійник, просвітител ь //Скарбниця української культури: Зб. наук. праць. – Чернігів, 2007. – Вип. 8. – С.55 – 57.

101. ДУХОВНА скарбниця краю: Вип.1. Від громадської до універсальної наукової бібліотеки: (Істор. нарис) /Авт. Л.В.Студьонова; відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів, 2002.– 55 с. – (Ризограф.ОУНБ ім. В.Г.Короленка).

С.7: Про О.П.Карпинського.

102. ОЛЕКСАНДР Павлович Карпинський і село Петрушин [Чернігів. р-ну] /Підгот. С.Горобець. – Чернігів, 2004.– 46 с. – (Історія с.Петрушина. Сер. «Почесні громадяни Петрушина»).

103. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник /Редкол.: О.Біланюк, Л.Вінар, А.Кентій та ін. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

С.60: Спомини про О.П.Карпинського.

Див. також № 23.

КАСПЕРОВИЧ МИКОЛА ІВАНОВИЧ

(1885 – 7. 05. 1938)

Український художник, один з найталановитих митців-бойчукістів, найвидатніший реставратор музейного напрямку 1920 – 1930 рр. в Україні. Народився на хут. Лапин Ріг під Козельцем у дворянській родині. Проживав у Козельці, де організував філію Чернігівської «Просвіти». На прохання М.Коцюбинського збирав гроші для хворого І.Я.Франка. 7 травня 1938 р. страчений за «контрреволюційну фашистську діяльність».

ЛІТЕРАТУРА:

104. БІЛОКІНЬ С. Смерть Миколи Касперовича //Розбудова держави. – 1992. – №2. – С.49 – 54.

105. КАСПЕРОВИЧ Микола Іванович //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2002. – Т.2. – С.317.

106. МИКОЛА Касперович: [Листи з Козельця. берез. - трав. 1908 р.] //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2002. – Т.3. – С.9 – 12.

107. ТИМЧЕНКО Т. Микола Касперович //Образотворче мистецтво. – 1998. – №2. – С.14.

108. БІЛОКІНЬ С. Нові студії з історії більшовизму. I-VIII /Відп. ред. В.А.Смолій. – К.: Поліграф д-ця Ін-ту іст. НАН України, 2007. – 411 с.

С.326: Про М.І.Касперовича

КОНОВАЛ ІВАН ОМЕЛЯНОВИЧ

(1875 – 1925)

Родом з Харківщини. Сільський вчитель. З 1901 по 1918 р. мешкав у Чернігові. Працював у земській управі, секретарем «Земского сборника Черниговской губернии». У Чернігові під літературним псевдонімом Іван Воронківський видав декілька книжок. У березні 1917 р. – активний учасник відродження «Просвіти».

ЛІТЕРАТУРА:

109. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Істор. – краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк.– Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

С.6, 23, 33, 36, 37, 39, 85, 104, 111: Про І.О.Коновала.

110. НЕДІЛЬКО Г.Я. Іван Воронківський //Наук. зап. /НДПІ ім. М.Гоголя. – Ніжин, 1960. – Вип.1. – С.174 – 178.

111. НЕДІЛЬКО Г.Я. Михайло Коцюбинський та Іван Воронківський //У вінок Михайлу Коцюбинському. – К., 1967.– С.223 – 225.

112. САМОЙЛЕНКО Г.В. Громадсько-культурне та літературне життя в Чернігові у кінці ХІХ – початку ХХ ст. – Ніжин: ТОВ «Наука-сервіс», 1999. – 110 с.: іл.

С.61 – 63: Про І.О.Коновала. Фото.

Див. також № 23, 24.

КОЦЮБІНСЬКИЙ МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ

(17.09.1864 – 25.04.1913)

Визначний український письменник, громадський діяч. З 1898 р. жив у Чернігові по вул. Сіверянській, №3. Працював у статистичному бюро Чернігівського губернського земства. Засновник і керівник «Просвіти». Похований на Болдіних горах у Чернігові, одна з вулиць міста носить його ім'я. У місті відкрито літературно-меморіальний музей-заповідник письменника.

ЛІТЕРАТУРА:

113. ГОРАК Р. В селі Яйківцях сто років тому... //Культура і життя. – 2005. – 21 верес. – С. 2.

Дружні і літ. зв'язки М.Коцюбинського з І.Франком.

114. КОЦЮБІНСЬКИЙ І. «Попросту не дають жити «Просвіті» //Літ. Чернігів. – 2003. – №4. – С.107 – 113.

115. КОЦЮБІНСЬКИЙ І. Ювілей великого Сонцелюба: (До 140 – річчя від дня народження М.М.Коцюбинського) //Літ. Чернігів. – 2004. – №3. – С. 107 – 109.

116. КОЦЮБІНСЬКИЙ Ю.Р. М.Коцюбинський та «Братство тарасівців» //Сіверян. літопис. – 1995. – №1. – С.35– 39.

Існувало в 90-х рр. ХІХ ст. Своєрідний місток між укр. «Громадами» та «Просвітами».

117. КОЦЮБІНСЬКИЙ Ю.Р. Проти зла і темряви: Освітньо – пед. ідеї М.Коцюбинського //Прапор. – 1968. – №2.– С.98 – 101.

118. ЛИСТ Б. Грінченка [від 25 груд. 1906 р. ст.ст.] з Києва //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2002. – Т.2. – С.77.

Повідомляється про літ. – артист. вечір М.Коцюбинського, який має влаштувати «Просвіта» 28 груд. 1907 р. (ст.ст.).

119. ЛИСТ Михайла Коцюбинського /Вступ, приміт. та підгот. тексту І.Д.Лисоченко //Слово і час. – 1991. – №11. – С.54 – 55.

Написаний у Чернігові 8 черв. 1901 р. на адресу т-ва «Просвіта» у Києві.

120. М.М.КОЦЮБІНСЬКИЙ як громадський діяч: Док., матеріали, публікації. – К.: Наук. думка, 1968. – 192 с.

С.113 – 118: Письменник і «Просвіта».

121. ПАРТОЛІН М.П. Світогляд М.М.Коцюбинського. – Х.: Вид-во ХДУ, 1965. – 308 с.: портр., іл.

С.114 – 118: Діяльність письменника в «Просвіті».

122. ПАРТОЛІН Н.Ф. Общественно-политические, философско-атеистические взгляды М.М.Коцюбинского: Автореф. дисс.... д-ра филолог. наук /Киев. гос. ун-т им.Т.Г.Шевченко. – К., 1968. – 44 с.

123. СТУДЬОНОВА Л. Михайло Коцюбинський: «Немає великої надії на громадськість нашу...» //Просвіта. – 2000. – 24 листоп.

Письменник – організатор і керівник «Просвіти».

124. ШЕВА О.С. До питання про оточення і громадсько-політичну діяльність М.Коцюбинського в Чернігові //Тези доповідей і повідомлень IV-ї республіканської наукової конференції з питань творчості М.М.Коцюбинського. – Дніпропетровськ, 1963. – С.7 – 8.

Див. також № 35, 38, 43, 53, 54, 57, 60, 62, 78, 79, 83, 98, 112, 126 – 128, 133, 136, 153, 156, 157, 201.

ЛИСЕНКО МИКОЛА ВІТАЛІЙОВИЧ

(22.03.1842 – 6.11.1912)

Український композитор, піаніст, хоровий диригент, педагог, фольклорист. За походженням – з чернігівської козацької старшини. Друг М.М.Коцюбинського. На прохання Чернігівської «Просвіти», з якою підтримував дружні і громадські стосунки, дав концерти у 1907 і 1909 рр. Відомо, що концертну діяльність на Чернігівщині композитор здійснював й у 1893, 1901 і 1903 рр.

ЛІТЕРАТУРА:

125. БАРЩУК В.І., Зуб П.Г. М.Лисенко і Чернігівщина //Творчість М.Лисенка і духовний розвиток особистості: (Матеріали наук. – практ. читань). – Чернігів, 1992. – Ч.2. – С.4 – 8.

Концерт композитора у лют. 1907 р. для «Просвіти».

126. ЛАЗАРЕВСЬКИЙ Г. Чернігів за часів Михайла Коцюбинського //Спогади про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.133 – 141.

С.140: Концерт М.Лисенка.

127. ЛИСЕНКО О. Зустрічі друзів //Спогади про Михайла Коцюбинського. – 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.78 – 80.

М.Лисенко і М.Коцюбинський. Участь композитора у мистец. житті Чернігова.

128. ЛИСЕНКО О. Спогади про батька /Літ. виклад Б.Хандроса. – 5-е вид. – К.: Муз. Україна, 1991. – 366 с.: іл.

С. 243 – 244, 268 – 269, 287 – 288, 339 – 340: М.Лисенко, М.Коцюбинський, І.Шраг. Дружні і творчі стосунки.

129. МИКИША М. [Він любив мистецтво] //Спогади про Михайла Коцюбинського. –2-е вид., доп. – К., 1989. – С.124– 126.

Стосунки М.В.Лисенка з Чернігів. «Просвітою». Концертна діяльність у Чернігові на прохання просвітян.

130. ПАНЧИНА Н. Публіка лишала залу в захваті: Гастрольно-концертна діяльність М.Лисенка: (За листуванням композитора) //Укр. культура. – 2000. – №2. – С.36 – 37.

131. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник /Редкол.: О.Біланюк, Л.Вінар, А.Кентій та ін.; ред. М.Іщенко. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

С.61: Концерти М.Лисенка в Чернігові.

МИШУГА ОЛЕКСАНДР ПИЛИПОВИЧ

(20.05.1853 – 1922)

Видатний український співак, відомий в Європі. Народився в с.Новий Витків Радехівського району Львівської області. Приятель М.Коцюбинського. У 1895 р. перебував у Чернігові. Брав участь у вечорах, влаштованих Чернігівською «Просвітою» 1907 р.

ЛІТЕРАТУРА:

132. ДАВИДОВ Й. Концерт у Чернігові: (До 125-річчя від дня народження О.Мишуги) //Десн. правда. – 1978. – 9 черв.

133. МАРЧУК Л. В галереє знаменитостей – певец Мишуга //Комс. правда. – 2004. – 30 дек.

134. МИШУГА Олександр Пилипович (1853 – 1922) //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2002. – Т.3. – С.365.

Опубл. лист співака від 31 груд. 1906 р. про згоду взяти участь у концерті для «Просвіти».

135. МОСКАЛЕЦ А. Фамилию тенора выписывали на пирожных //Киев. ведом. – 2003. – 28 окт.

136. ОЛЕКСАНДР МИШУГА – король тенорів: [Альбом].– К.: Муз. Україна, 2005. – 57 с.

137. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського /Упоряд., післям. та приміт. М.М.Потупейка. – 2-е вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – 278 с.: іл.

С.78, 101, 109, 126: Участь співака в концертах, влаштованих «Просвітою».

138. ЧУДНИЙ В. Талант, який належить століттям //Веч. Київ. – 2005. – 20 жовт.

ПРИХОДЬКО ОЛЕКСА КІНДРАТОВИЧ

(? – ?)

Ймовірно, вчитель музики. У березні 1917 р. – активний учасник відродження «Просвіти» в Чернігові. Організатор українського хору. Інші відомості відсутні.

ЛІТЕРАТУРА:

139. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Істор. – краєзн. нарис /Відп. ред. В.Ф.Верстюк.– Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.

С.33 – 34: Про О.Приходька.

140. САМОЙЛЕНКО Г.В. Громадсько – літературне життя в Чернігові у кінці ХІХ – початку ХХ ст. – Ніжин: ТОВ «Наука–сервіс», 1999. – 110 с.: іл.

С.93 – 94: Про О.К.Приходька.

Див. також № 24.

РУДЕНКО ІВАН МЕФОДІЙОВИЧ

(? – ?)

Фундатор та член Чернігівської «Просвіти». Інших відомостей не знайдено.

ЛІТЕРАТУРА:

141. РУДЕНКО Іван Мефодійович //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2003. – Т.4. – С.39.

Див. також № 24.

РУСОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(7.02.1847 – 8.10.1915)

Відомий земський діяч Чернігівщини, професор статистики, етнограф, фольклорист, автор унікального двотомника «Описание Черниговской губернии» (1898 – 1899). Активний діяч Чернігівської «Громади», «Просвіти», з якою підтримував тісні контакти, коли жив у Києві.

ЛІТЕРАТУРА:

142. РУСОВ Олександр (07.02.1847 – 08.10.1915) //Українська література у портретах і довідках: Давня літ. – літ. ХХ ст.: Довідн. – К., 2000. – С.280 – 281.

143. НАУМЕНКО В. Александр Александрович Русов и его общественная и литературно – научная работа на Украине и для Украины //Укр. жизнь. – 1916. – №1. - С.48 – 53; №3. – С.14 – 31.

144. ОЛЕКСАНДР Олександрович Русов: (Біобібліогр. покажч.) /Скл. і вступ. ст. О.Я.Рахна; наук. ред. О.Б.Коваленко; Відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів, 2004. – 116 с. – (Сер. «Історики та краєзнавці Чернігівщини». Вип.2).

145. РАХНО О. Олександр Русов у науковому і громадському житті Чернігівщини //Сіверян. літопис. – 2000. – №6. – С.49 – 61.

146. РАХНО О.Я. Олександр Русов у науковому і громадсько–політичному житті України: (Друга пол. XIX – поч. XX ст.): Автореф. дис.... канд. істор. наук. – Харків, 2005. – 20с.

Див. також № 151.

РУСОВА СОФІЯ ФЕДОРІВНА

(18.02.1856 – 05.02.1940)

Дружина О.О.Русова. Педагог і культурно-освітня діячка. Одна із засновниць Чернігівської громадської бібліотеки (1877), активна діячка Чернігівської «Громади», представниця Чернігівської «Просвіти» у Петербурзі (1907-1908). Народилася в с.Олешня Ріпкинського району. Померла і похована у Празі.

ЛІТЕРАТУРА:

147. РУСОВА Софія (18.02.1856 – 05.02.1940) //Українська література у портретах і довідках: Давня літ. – літ. XX ст.: Довідн. – К., 2000. – С.281 – 282.

148. РУСОВА С. Мої спомини. – К.: Україна – Віта, 1996. – 208 с.

149. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник /Редкол.: О.Біланюк, Л.Вінар, А.Кентій та ін.; ред. М.Іщенко. – К.: Поліграфкнига, 2004. – 544 с.

150. СОФІЯ РУСОВА: [Листи від 22. XII. 1907 р.; середини січ. 1908 р.; лют. 1908 р. з Петербурга] //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – Ніжин, 2003. – Т.4. – С.91 – 94.

З листів випливає, що їх авторка була у Петербурзі представницею Чернігівської «Просвіти».

151. БАДАЛОВ О. Золоті ключі Софії Русової: [Відзначення 150 – річчя від дня народження видатної укр. діячки у Чернігові] //Гарт. – 2006. – 23 лют. – С.3.

152. ЄРМАК В. Софія Русова в період державного відродження України (1917 – 1921) //Сіверян. літопис. – 1996.– №1. – С.3-6.

153. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Велика просвітителька: (До 140 – річчя від дня народження Софії Русової) //Чернігів. відом. – 1996. – 16 лют. – С.5.

154. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Подружжя Русових і Чернігівщина //Літ. Чернігів. – 2001. – №16. – С.94 – 102.

Див. також № 59, 103.

САМІЙЛЕНКО ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

(3.02.1864 – 12.08.1925)

Український поет. З 1893 до 1900 р. жив у Чернігові, працював секретарем земської управи. Редагував «Земский сборник Черниговской губернии». З 1907 до 1917 р. – нотаріус у Добрянці. Активний діяч Чернігівської «Просвіти».

ЛІТЕРАТУРА:

155. РЕП'ЯХ С. Слугуючи вічним істинам //Десн. правда.– 1994. – 3 лют.

156. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського /Упоряд., післям. та приміт. М.М.Потупейка. – 2-е вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – 278 с.: іл.

С.46, 49, 52, 68, 69, 71, 78, 80, 99, 123, 128, 223, 225, 239, 241: В.І.Самійленко серед просвітян.

157. СТАРИЦЬКА – ЧЕРНЯХІВСЬКА Л. В.І.Самійленко: [Спомини] /Вступ. сл. Ю.Хорунжого //Вітчизна. – 1992. – №7– 8. – С. 132 – 146.

158. ТУЛУБ О. Матеріали до життєпису Володимира Самійленка //За сто літ: Матеріали із громад. й літ. життя України XIX і поч. XX ст. /Під ред. М.Грушевського. – К., 1928.– Т.28. – Кн. 3. – С.294 – 314.

ШКУРКІНА–ЛЕВИЦЬКА ФЕОДОСІЯ СТЕПАНІВНА

(? – ?)

Чернігівська вчителька, близька знайома родини Коцюбинських. Працювала у земському сирітському будинку, в Чернігівській губернській земській управі. Була членом «Братства тарасівців», Чернігівської «Просвіти». Революціонерка-українофілка. Доля після революції невідома.

ЛІТЕРАТУРА:

159. ШКУРКІНА–ЛЕВИЦЬКА Т. [Про подружжя Коцюбинських] //Спогади про Михайла Коцюбинського.– 2-е вид., доп. – К., 1989. – С.45 – 47.

160. ШКУРКІНА – ЛЕВИЦЬКА Феодосія Степанівна //Листи до Михайла Коцюбинського: В 4-х т. – К., 2002. – Т.1.– С.108.

ШРАГ ІЛЛЯ ЛЮДВИГОВИЧ

(23.08.1847 – 11.04.1919)

Український громадський діяч, відомий у Чернігові адвокат. Один із засновників «Громади» і «Просвіти». Депутат І Державної думи, член Центральної Ради. Народився у Седневі. Помер у Чернігові.

ЛІТЕРАТУРА:

161. ШРАГ І.Л. Доля Чернігівської «Просвіти» /Підгот. до друку Т.Демченко, В.Онищенко //Просвіта. – 1997. – 1 листоп.

162. ДЕМЧЕНКО Т.П., Курас Г.М. І.Л.Шраг – «славний український діяч» //Укр. істор. журн. – 1993. – №10. – С.95 – 103.

163. І.Л.ШРАГ: Док. і матеріали /Упоряд.: В.М.Шевченко, Т.П.Демченко, В.І.Онищенко; літ. ред. В.М.Сапон. – Чернігів: РВК «Десн. правда», 1997. – 166 с.: 1л. портр.

С.29, 32, 57 – 58, 150, 157: І.Л.Шраг і Чернігів. «Просвіта».

164. МОГИЛЯНСКИЙ М. Илья Людвигович Шраг: (Некролог) //Просвещение. – 1919. – №2. – С.20.

165. РУСОВА С. Мемуари. Щоденник /Редкол.: О.Біланюк, Л.Вінар, А.Кентій; ред.. М.Іщенко. – К.: Поліграфкнига, 2004.– 544 с.

С.125: Спогади про І.Л.Шрага.

166. СПОГАДИ про Михайла Коцюбинського /Упоряд., післям. та приміт. М.М.Потупейка. – 2-е вид., доп. – К.: Дніпро, 1989. – 278 с.: іл.

С.46, 48, 60, 78, 86, 125, 138, 139, 195, 223, 225, 226, 241, 261, 263: Спогади різних осіб з оточення М.М.Коцюбинського про І.Л.Шрага .

167. ШЕВЧЕНКО В.М., Демченко Т.П. Українська зірка Іллі Шрага //Просвіта. – 1997. – 13 верес.

Див. також № 22, 24, 25, 128, 170.

ШРАГ МИКОЛА ІЛЛІЧ

(4.05.1894 – 1.02.1970)

Активний учасник української революції, один з керівників Центральної Ради. У березні 1917 р. брав участь у відновленні «Просвіти» у Чернігові. З 1919 до 1923 р. - в еміграції. У 1931 р.

засуджений ОГПУ. Останні роки життя – професор кафедри економіки Львівської політехніки.
Син І.Л.Шрага. Народився у Чернігові.

ЛІТЕРАТУРА:

168. ШРАГ Микола Ілліч (4.5.1894 – 1.2.1970) //Довідник з історії України А-Я. – 2-е вид., доопр. і доп. – К., 2001. – С.1095 – 1096.
169. БОЙКО В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік на Чернігівщині: Істор. – краєзн. нарис /Відп. за вип.. В.Ф.Верстюк. – Чернігів: Сіверян. думка, 2003. – 126 с.
С.33, 36, 41, 44, 86, 101, 113: Про М.І.Шрага.
170. ДЕМЧЕНКО Т., Курас Г. Батько і син Шраги //Молода нація. – 2003. – №1. – С.8 – 38.
171. КУРАС Г., Демченко Т. Заступник голови Центральної Ради: Наш земляк Микола Шраг: замовчуване ім'я історії //Сіверщина. – 1994. – 17 груд.
172. КУРАС Г., Демченко Т. Тернистий життєвий шлях чернігівця М.Шрага, заступника Голови Центральної Ради //Сіверян. літопис. – 1995. – № 1. – С.8 – 14.

ВІДРОДЖЕННЯ «ПРОСВІТИ»

1990

173. ПО КОМУ не дзвонить «Дзвін – 90»? //Інформаційний листок НРУ та УРП. – 1990. – 1 серп. – С.1.
174. КОЗЛЯНСЬКИЙ С. Хто під дахом? //Громада. – 1990.– №8. – С.3.
Політ. діяльність «Просвіти».
175. ЧЕПУРНИЙ В. По кому дзвонить «Дзвін – 90»: [Про похід укр. містами, організований «Просвітою»] //Громада (Чернігів). – 1990. – №11. – С.1 – 2.
176. КРОЛОВЕЦЬКИЙ Я. Вертаємось до «Просвіти» //Слово (Київ). – 1990. – №18 (верес.). – С.5.
Повернення назви т-ву.

1991

177. КУРОВСЬКА Л. «Душа тисячоліть шукає себе в слові» /Бесіду [з гол. Чернігів. міськ. т-ва укр. мови про його діяльність] веде П.Антоненко //Чернігів. відом. – 1991. – 12 – 18 лип. – С.4.
178. АНТОНЕНКО П. Воскресіння духовних руїн: [Як «Просвіта» провела козацький похід північними районами Чернігів. обл.] //Комс. гарт. – 1991. – 31 серп. – С.10.
179. ЧЕПУРНИЙ В. Збудувати хату для М.С.Горбачова згодні учасники форуму інтелігенції Чернігівщини //Культура і життя. – 1991. – 2 листоп. – С.1.

1992

180. ПРОСВІТА – 92: Громад. – політ. та літ. – мистец. щорічник /Упоряд. та ред. П.Я.Антоненко. – Чернігів, 1992. – 116 с. – (Чернігів. обл. Т-во «Просвіта» ім. Т.Шевченка).
181. АНТОНЕНКО П. Історія України: Вечір т-ва «Просвіта» в Куликів. район. Будинку культури //Поліська правда (Куликівка). – 1992. – 4 лют.
182. ЧЕПУРНИЙ В. Поет, якого ми не знаємо //Громада. – 1992. – № 3. – С.4.
Просвіт'янський погляд на Т.Шевченка.
183. САПОН В. Видано «Просвітою» [громадсько-політичний та літературно-мистецький щорічник] //Десн. правда. – 1992. – 15 серп.

1993

184. АНТОНЕНКО П. Самоїдство: [Виступи проти «Просвіти»] //За Україну. – 1993. – Число 3 (січ.). – С.3.
185. ВЕЧІР запитань і відповідей: («Просвіта» в Куликівці) //За Україну. – 1993. – Число 3 (січ.). – С.2.
186. ЗІРОГА В. ГКЧП в Чернігові: [«Просвіта» під час ГКЧП.] //За Україну (Чернігів). – 1993. – Число 3 (січ.). – С.1.
187. ПРЕС – КОНФЕРЕНЦІЯ «Просвіти»: Фонд культури //За Україну. – 1993. – Число 3 (січ.). – С.2.
188. ВШАНУВАННЯ Шевченка //За Україну. – 1993. – Число 6 (берез.). – С.1.
189. «ПРОСВІТА» – воїнам України //За Україну. – 1993. – Число 6 (берез.). – С.2.
190. ТКАЧ М. Конкурс юних талантів [влаштований «Просвітою»] //За Україну. – 1993. – Число 6 (берез.). – С.4.
191. КУЗЬМЕНКО Л. Знову на чолі Чернігівської «Просвіти» Коцюбинський //Десн. правда (Чернігів). – 1993.– 16 жовт.
- Про обрання Ю.Р.Коцюбинського головою міської «Просвіти».
192. ПРОГРАМИ обласної «Просвіти» //За Україну. – 1993.- №18 (листоп.). – С.3.
193. ВІДКРИТО недільну школу //За Україну. – 1993. – №19 (листоп.). – С.3.
194. ДІЄ бібліотека «Просвіти» //За Україну. – 1993. – №19 (листоп.). – С.3.
195. ОБЛАСНА конференція «Просвіти» [затвердила Програми «Укр. церква», «Пам'ять»] //За Україну. – 1993. – №19 (листоп.). – С.3.

1994

196. МАЛА Рада «Просвіти» //Укр. слово. – 1994. – 3 лют.– С.7.
- Виступ В.Чепурного, голови Чернігів. орг. «Просвіта».
197. ЧЕПУРНИЙ В. «Просвіта» будить /Розмову вів С.Дзюба //Чернігів. відом. – 1994. – 23 груд. – С.5.

1995

198. ВОСКРЕСІННЯ духовних руїн //Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 1996 рік. – Чернігів, 1995. – С.38 – 40.
199. ЄРМАК В. Запрошує клуб «Все про Україну» //Сіверщина (Чернігів). – 1995. – 7 січ.
200. ВСЕ починалося з «Просвіти»: 15 січ. 1989 р. утворено Чернігів. «Просвіту» //Сіверщина. – 1995. – 21 січ.
201. АНТОНЕНКО П. Шість років «Просвіти» //Поліська правда. – 1995. – 4 лют.
202. ХРОНІКА «Просвіти» за 1994 рік /Скл. В.Чепурний //Сіверян. літопис (Чернігів). – 1995. – №1. – С.85 – 86.
203. БУРМАКА В. «Пророк» В.Вінниченка //Скарбниця (Прилуки). – 1995. – №10(жовт.). – С.3 – 4.

Популяризація «Просвітою» на Прилуччині творчості В.Винниченка .

1997

204. ЧЕПУРНИЙ В. Про коріння і про боріння //Просвіта. – 1997. – 5 січ.
205. КОЛЕСНИК С. «Просвіта» про освіту //Чернигов. полдень. – 1997. – 27 февр.
206. КОРОПАТНИК М. Чи не досить боротьби?: Роздуми з приводу статті [В.Чепурного] «Про коріння і про боріння», присвяченої 90-річчю Чернігів. «Просвіти» //Гарт. – 1997. – 21 берез. – С.1,8.

1998

207. ВИСТАВКА у «Просвіті» [витинанок, аплікацій з соломки, виконаних вихованцями Куликів. район. Будинку школярів] //Сіверщина. – 1998. – 8 серп. – С.2.

208. КРАСОВСЬКИЙ Я. Просвіта – наша духовність //Просвіта. – 1998. – 5 жовт.

Роздуми та спогади про діяльність обл. орг. «Просвіта».

209. У ПРАВЛІННІ обласної «Просвіти» //Сіверщина. – 1998. – 31 жовт. – С.2.

На черговому засіданні розглянуто питання: про відзначення 130-річчя «Просвіти»; проведення у Чернігові звітно-виборної конф. обл. т-ва «Просвіта» 10 січ. 1999 р.; вирішення питань щодо газ. «Просвіта» і «Сіверщина».

210. ЧЕПУРНИЙ В. Чернігівська «Просвіта»: традиції добрі, роботи – багато //Сіверщина. – 1998. – 5 груд. – С.2.

1999

211. 10 РОКІВ відновлення Чернігівської «Просвіти» //Сіверщина. – 1999. – 16 січ. – С.1.

212. У ЧЕРНИГОВСКОЙ «Просвіти» новий лидер [В.Ермак – науч. сотрудник лит. – мемориал. музея М.М. Коцюбинского] //Чернигов. полдень. – 1999. – 4 февр.– С.2.

2001

213. НОВИЙ голова Чернігівської «Просвіти» //Просвіта. – 2001. – 1 січ.

Ним став С.І.Богдан – засл. лікар України, поет.

214. ЧЕПУРНИЙ В. Як не стати “прикольним народом” //Голос України. – 2001. – 13 лип. – С.15.

2004

215. ГЛУХЕНЬКИЙ А. Роль товариства «Просвіта» у відродженні Батурина //Середньовічні старожитності Південної Русі – України: Третя Міжнар. студент. наук. археолог. конф. 16 – 18 квіт. 2004 р.: Тези доп. – Чернігів, 2004. – С.15 – 16.

216. ЗАВЖДИ з нами: Спогади про Юлія Коцюбинського [1934 – 2002] /За ред. С.Реп’яха. – Ніжин: Аспект – Поліграф, 2004. – 156 с.

У 1993 р. був обраний гол. Чернігів. міськ. «Просвіти». До останніх днів свого життя – директор Чернігів. літ. – меморіал. музею М.М.Коцюбинського.

217. ЧЕПУРНИЙ В. Плачі не творять держави!: Лист до Ю. Мушкетика //Літ. Україна. – 2004. – 20 трав. – С. 7.

Мова йде і про діяльність Чернігівської “Просвіти”.

2005

218. КЛОПОТ С. «Просвіта» - новій владі //Десн. правда.– 2005. – 1 лют.

Список 46 ініціатив до нової влади ухвалило обл. т-во «Просвіта» ім.Т.Г.Шевченка.

219. ПОТАПЧУК Н. Програма для влади //День. – 2005. – 8 лют. – С.2.

Пропозиції «Просвіти» до нової влади.

220. БОГДАН С.І. Ми живемо в цікавий час /Зап. М.Криштопа //Слово Просвіти (Київ). – 2005. – №16 (квіт.). – С.14.

221. ЮЩУК І.П. Світла голова, гаряче серце: [Про Чернігів. обл. «Просвіту»] //Слово Просвіти. – 2005. – №16 (квіт.). – С.14.

222. КИРПОНІС Д. Відродженням духовності опікуватиметься Громадська рада [при гол. Чернігів. ОДА на чолі із В.Ф.Чепурним – гол. «Просвіти»] //Нар. слово. – 2005.– 22 квіт.

223. МАЛОЄД О. «Просвіта» є тепер і в нас [у Семенівці] //Життя Семенівщини. – 2005. – 28 трав.

224. ЗАЯВА правління Чернігівського обласного товариства «Просвіта» імені Т.Шевченка з приводу так званого «молодіжного» свята в Сеньківці [Електронний ресурс] //Інтернет – газ. Високий вал. – Чернігів, 2005. – Режим доступу: <http://val.ua>. – 7. 07. 2005.

Чернігівська «Просвіта» – проти алкогольного комсомольського свята «славянського єдинства».

225. ЧЕПУРНИЙ В. Чернігівська «Просвіта» критикує гуманітарну політику влади [Електронний ресурс] //Інтернет– газ. Високий вал. – Чернігів, 2005. – Режим доступу: <http://val.ua>. – 2. 11. 2005.

Заява т–ва «Про гуманітарну політику Чернігівської обласної державної адміністрації», в якій міститься гостра критика.

2006

226. ЛІДЕР «Просвіти» вважає, що храм у Чернігові, побудований Мазепою, не може бути собором УПЦ (МП) [Електронний ресурс] //Інформ. портал Chernigiv.com. – Чернігів, 2006. – Режим доступу: <http://chernigiv.com>. – 25. 07. 2006.

227. ПЕТРІАШВІЛІ Г. «Отримав 186 гривень і банку меду» [Інтерв'ю зап. П.Вольвач] //Газ. по-українськи. – 2006. – 1 серп.

Грузинський поет і соратник колишнього президента Грузії Гамсахурдія розповідає про своє життя у Чернігові і про те, як дах над головою йому дала «Просвіта».

2007

228. ЧЕПУРНИЙ В. Нарікання ліні не виправдають: Чернігів. «Просвіті» 100 років /Вів розмову П.Антоненко //Слово Просвіти. – 2007. – 31 січ. – С.6.

229. ЧЕПУРНИЙ В. Кому заважає «Просвіта»? [Електронний ресурс] //Інтернет – версія газ. Сіверщина. – Чернігів, 2007. – Режим доступу: <http://siver.com.ua>. – 26. 08. 2007.

Голова т–ва звертає увагу на те, що деякі структури замахуються на особняк по вул. Воровського, 10, де зараз розміщено «Просвіту».

230. ЗБОРОВСЬКИЙ А. З історії Чернігівської «Просвіти» //Слово Просвіти. – 2007. – 18 – 24 жовт. – С.9.

231. ЗВЕРНЕННЯ голови обласного товариства «Просвіта» імені Т.Шевченка [В.Ф.Чепурного] до керуючого Чернігівською єпархією УПЦ Московського патріархату [Електронний ресурс] //Інтернет – версія газ. Сіверщина. – Чернігів, 2007. – Режим доступу: <http://siver.com.ua>. – 9. 11. 2007.

Щодо протистояння двох релігійних громад УПЦ Київ. та Москов. патріархату навколо Катерининської церкви у Чернігові.

232. «ПРОСВІТА» знайшла місце Леніну //Сіверщина. – 2007. – 6 груд. – С. 2.

Йдеться про пам'ятник вождю у Чернігові і перейменування вулиць у місті.

2008

233. ПОЕТИЧНА просвітянка Валентина Грибенко: Творчий вечір [голови Прилуцького осередку т – ва «Просвіта» ім.Т.Г.Шевченка] /Підгот. О.Григоренко //Сіверщина. – 2008.– 27 берез. – С. 14.

234. ЧЕПУРНИЙ Василь Федорович (1964): [Гол. обл. «Просвіти», ред. газ. «Сіверщина»] [Електронний ресурс] //Інтернет – вид. Чернігів. монітор. – Чернігів, 2008. – Режим доступу: <http://monitor.Chernigov.net>. – 17. 08. 2008.

ПРОСВІТЯНСЬКА ПРЕМІЯ ІМ. Б.ГРІНЧЕНКА

235. ПРЕМІЯ чернігівських просвітян: [Рада Чернігів. обл. т-ва «Просвіта» заснувала премію ім. Б.Грінченка] //Десн. правда. – 1992. – 8 жовт.

236. ПЕРШІ лауреати //Чернігів. вісн. – 1992. – 25 груд. – С.2.

Ними стали письменники М.Адаменко (Сосниця), Р.Іваничук (Львів), політ. діяч Л.Лук'яненко (уродженець с.Хрипівка Городнян. р-ну).

237. У НАС в гостях – лауреати премії ім. Б.Грінченка Чернігівської обласної «Просвіти» //За Україну. – 1993. – №2 (січ.). – С.3.

238. ЛАДИМИРОВ В. Вручено премію імені Б.Грінченка [за 1994 р.] //Десн. правда. – 1995. – 14 берез.

Лауреатами стали Н.Галковська, В.Струтинський (поети) та С.Павленко (журналіст).

239. ЛАУРЕАТИ премії імені Бориса Грінченка [М.Білоус (учитель з Коропа), В.Сенцовський (поет з Борзни)] //Сіверщина. – 1998. – 21 лют. – С.3.

240. ВІДНОВЛЮЄТЬСЯ премія імені Бориса Грінченка //Сіверщина. – 2003. – 14 листоп. – С.2.

ПЕРСОНАЛІЇ

АДАМЕНКО МИКОЛА ПЕТРОВИЧ
(20.12.1931)

Прозаїк, поет. Член Національної Спілки письменників України. Живе в Сосниці. За професією – вчитель. Лауреат премії 1992 р.

ЛІТЕРАТУРА:

241. АДАМЕНКО Микола Петрович //Письменники Чернігівщини: Біобібліогр. довідн. – 2-е вид. – Чернігів, 2005.– С.3 – 5.

242. МИКОЛА Петрович Адаменко: (Рек. бібліогр. покажч.) /Скл. Н.Ф.Гонза; відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів, 1999.– 13 с. – (Ксерокс Чернігів. ОУНБ ім. В.Г.Короленка).

243. РЕП'ЯХ С. Миколі Адаменкові – 60 //Літ. Україна. – 1992. – 28 січ.

244. РЕШОДЬКО Н. «Треба, щоб душа була крилата»: (До 70 – річчя письменника) //Освіта України. – 2002. – 5 берез. – С.7.

245. ХОЛОДНИЙ М. Уроки Миколи Адаменка //Укр. мова і літ. в шк. – 1989. – №11. – С.66 – 70.

Див. також № 236.

АСТАФ'ЄВ ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ
(10.08.1952)

Доктор філологічних наук, професор Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, відомий літературознавець. Лауреат літературної премії ім. М.М.Коцюбинського. Викладав у НДПІ ім. М.Гоголя. Очолював Ніжинську міську «Просвіту». Був головою ради Чернігівської обласної газети «Просвіта». Лауреат премії 1995 р.

ЛІТЕРАТУРА:

246. АСТАФ'ЄВ Олександр Григорович //Письменники Чернігівщини: [Біобібліогр.] довідн. – Чернігів, 2001. – С.13 – 16.
247. КУЗЬМЕНКО В. «Вино творчості» Олександра Астаф'єва //Вітчизна. – 2002. – №7 – 8. – С.133 – 135.
248. КУЗЬМЕНКО В. Піввіку на бистрині часу //Сіверян. літопис. – 2002. – №4. – С.34 – 37.
249. КУЗЬМЕНКО В., Кузьменко Н. Сонячний полудень Олександра Астаф'єва – педагога, письменника, літературознавця //Літ. Чернігів. – 2002. – №2 (верес.). – С.151– 157.
250. КУХАР Р. Профіль поета на основі його збірки «Заручини» //Визвольний шлях (Лондон). – 1997. – Кн. 11. – С.1399 – 1402.

ГАЛКОВСЬКА НАДІЯ МИКОЛАЇВНА

(10.05.1951)

Поетеса. Працює вчителькою у середній школі с. Рудки Чернігівського р-ну. Пісні на її вірші виконують хорові колективи та виконавці в багатьох куточках України. Вірш «Козачка», покладений на музику чернігівським композитором М.Збарацьким, став популярною піснею. Лауреат премії 1995р. Народилася в Чернігові.

ЛІТЕРАТУРА:

251. ГАЛКОВСЬКА Н. Козачка: Поезії /Вступ. сл. П.Антоненка; ред. В.Сапон; худож. Л.Посьмашна. – Чернігів: РВК «Десн. правда», 1994. – 88 с.: 1 л. портр.
252. ГАЛКОВСЬКА Н. Березнева соната /Розмову вела В.Губар //Гарт. – 1995. – 23 берез.
253. ГАЛКОВСЬКА Н., Збарацький М. Ідеальна українська пара? //Сіверщина. – 2001. – 1 січ. – С.4.
- Автори пісні «Козачка» – про себе і свою творчість.
254. ГАЛКОВСЬКА Надія Миколаївна (10.05.1951) //Літературна спілка «Чернігів»: Біобібліогр. довідн. – Чернігів, 2002. – С.13 – 15.
255. ЛИТВИНЕНКО Н. Козачка //Сіл. вісті. – 1997. – 23 груд.
256. МАКУХА О. Вона написала пісню «Козачка» //Чернігів. вісн. – 2003. – 6 берез. – С.14: фото.
257. ЮРЧЕНКО Н. Сільська вчителька – авторка пісні «Козачка» //Робітн. газ. – 2001. – 7 черв.
- Див. також № 238.

ІВАНИЧУК РОМАН ІВАНОВИЧ

(27.05.1929)

Відомий український прозаїк, автор низки історичних романів. Лауреат Національної премії ім. Т.Г.Шевченка. Його роман «Орда» відтворює трагедію Батурина, яка сталася в листопаді 1708 р. Премією відзначений у 1992 р. Живе у Львові.

ЛІТЕРАТУРА:

258. ІВАНИЧУК Р. Орда //Дзвін. – 1992. – №1 – 2. – С.27 – 116.
259. ІВАНИЧУК Р. Благослови, душе моя, Господа...: Щоденникові записи, спогади і роздуми //Березіль. – 1993. – №1. – С.24 – 107.
- С. 35 – 51: Як створювався роман «Орда». Перебування Р.Іваничука в Батурині.
260. ВОЙЦЕХОВСКИЙ И. Батурин – предтеча Хатыни //Популярные ведом. (Павлоград Днепропетровской обл.) – 2004. – 10 нояб.
- Йдеться про роман «Орда».
261. САПОН В. На пращу, до гетьманської столиці //Літ. Чернігів. – 1993. – №1. – С.108 – 109.
- Перебування письменника в Батурині.

262. ЧУБ Д. Засторога проти зради: [Нотатки про роман «Орда»] //Веч. Київ. – 1993. – 20 січ.
Див. також № 236.

ЛУК'ЯНЕНКО ЛЕВКО ГРИГОРОВИЧ

(24.09.1927)

Герой України (2005). Колишній радянський дисидент. Понад 25 років провів у радянських таборах. Організатор УРП, громадський діяч, депутат Верховної Ради України. Був послом України в Канаді. Почесний доктор права Альбергського університету (Канада). Автор кількох книжок. Премією відзначений у 1992 р. Народився в с.Хрипівка Городнянського району.

ЛІТЕРАТУРА:

263. ПРО ПРИСВОЄННЯ звання Героя України Л.Лук'яненку: Указ Президента України від 19.04. 2005 р. //Законодавство України (Инфодиск). – 2005. – №11.
264. ЛУК'ЯНЕНКО Л. Вірую в Бога і в Україну. – К.: Пам'ятники України, 1991. – 320 с.: іл.
265. ЛУК'ЯНЕНКО Л. Сповідь у камері смертників: 36. тв.– К., 1991. – 125 с.
266. ЛУК'ЯНЕНКО Л. Не дам загинуть Україні! – К.: Видавн. культуролог. центр «Софії», 1994. – 510 с.
267. ЛУК'ЯНЕНКО Л. Життєпис /«Про автора» Л.Єфімов //Вітчизна. – 1992. – №1. – С.147 – 157.
268. АВДІЙ В. Левко Лук'яненко: «Це не та Україна, за яку я боровся» //Сіверщина. – 1999. – 26 берез. – С.2.
- Виступ на першому просвітянському вечорі в Чернігові.
269. БІОГРАФІЧНА довідка //Трибуна лектора. – 1990. – №8. – С.39.
270. ВЛАД М. Вершина його любові – Україна //Літ. Україна. – 2005. – 22 верес. – С.4.
271. КОСТЫРКО Л. Вы довольны, борец, за волю Украины? //Гласность (Москва). – 1993. – №11(март). – С. 10.
272. ЛЕВКО Лукьяненко – Герой Украины //День. – 2005.– 21 апр. – С.4.
273. САВЕНОК В. Лицар України //Чернігів. відом. – 1991.– №43 (жовт.). – С.4.
- Див. також № 236.

ПАВЛЕНКО СЕРГІЙ ОЛЕГОВИЧ

(11.09.1955)

Заслужений журналіст України. Головний редактор історико – краєзнавчого журналу «Сіверянський літопис». Автор низки історико – докум. книг. Лауреат літ. премій ім. М.Коцюбинського, «Тріумф», ім. І.Мазепи, Міжнародної премії ім. В.Стуса. Премією ім. .Б.Грінченка відзначений у 1995 р. за книгу “Загибель Батурина” Один із засновників газети «Просвіта». Народився в с.Дягова Менського району.

ЛІТЕРАТУРА:

274. ПАВЛЕНКО С. Загибель Батурина 2 листопада 1708 року /Ред. В.Чепурний. – Чернігів: РВВ упр. по пресі, 1994. – 151 с. – (Чернігів. т-во «Просвіта»).
275. ЖУРНАЛІСТ, краєзнавець, видавець //Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2005 рік. – Чернігів, 2004. – С.49 – 53.
276. ОЛІЙНИК О. Вдале поєднання: Слово про С.О.Павленка //Журналісти Чернігівщини. – Чернігів, 1995. – С.8 – 10.
277. ПАВЛЕНКО С.О. //Хто є хто в Чернігівських мас-медіа.– Чернігів, 2001. – С.65.
278. СЕРГІЙ Павленко //Чернігівщина краєзнавча: Календар – 2005. – К., 2004. – С.718, 720.

279. СЕРГІЙ Олегович Павленко: (Біобібліогр. покажч.) /Скл. І.Я.Каганова; наук. ред. О.Б.Коваленко; відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів, 2006. – 30 с. - (Сер. «Історики та краєзнавці Чернігівщини»; Вип. 7).

Див. також № 238.

СЕНЦОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

(22.07.1952)

Прозаїк, поет, журналіст. Автор кількох книжок для дітей і дорослих. Премією ім. Б.Грінченка відзначений у 1998р. Живе і працює в Борзні.

ЛІТЕРАТУРА:

280. КУЗЬМЕНКО В. Напружені мозолі «малої» прози чи постмодернізм по-чернігівськи? //Літ. Чернігів. – 1997. – №4.– С.92 – 100.

Аналіз творів В.Сенцовського та ін.

281. СЕНЦОВСЬКИЙ (ЯЩЕНКО) Володимир Іванович //Письменники Чернігівщини: Біобібліогр. довідн. – 2-ге вид.– Чернігів, 2005. – С.57 – 59.

282. ЮРІЙЧУК Я. Його читають діти //Гарт. – 1995. – 15 груд. – С.3.

Див. також № 239.

СТРУТИНСЬКИЙ ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ

(12.04.1946 – 2003)

Журналіст і поет. Випускник НДПІ ім. М.Гоголя. Переможець республіканського конкурсу на кращий твір для дітей дошкільного віку. Лауреат літературної премії ім.Л.Глібова. Премією ім. Б.Грінченка відзначений у 1995 р. Жив і працював у Чернігові.

ЛІТЕРАТУРА:

283. СТРУТИНСЬКИЙ В. Поетичний стан душі /Розмову вела В.Деркач [в день 50-річчя поета] //Чернігів. відом. – 1996.– 23 квіт. – С.5.

284. ВАСИЛЬ Миколайович Струтинській: (Рек. покажч. літ.) /Скл.: Г.В.Бондаренко, Л.В.Студьонова; відп. за вип. П.В.Грищенко, Н.І.Лисенко. – Чернігів, 1995. – 12 с.

285. ГРОМОВА В. Конвалії любові //Сіверян. літопис. – 1995. – №6. – С.103 – 104.

286. ПЕТРОВСЬКА Н. На вербному тижні: Пам'яті поета і журналіста //Літ. Чернігів. – 2004. – №1. – С.21 – 22.

287. СТРУТИНСЬКИЙ Василь Миколайович (12.04.1946) //Літературна спілка «Чернігів»: Біобібліогр. довідн. – Чернігів, 2002. – С.47 – 50.

Див. також № 238.

ШКВАРЧУК ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

(22.10.1940)

Прозаїк. В активі сім книжок, до трьох сотень газетно-журнальних публікацій статей, нарисів, памфлетів, усмішок, гуморесок, казок, оповідань. Член Національної Спілки письменників України. Лауреат Всеукраїнських літературних премій імені Володимира Кобилянського, Валерія Марченка, Міжнародної журналістської імені Василя Стуса. Обласної просвітянської премії імені Бориса Грінченка удостоєний 1995 р. за книгу «Бунт землі». Живе у Чернігові.

ЛІТЕРАТУРА:

288. ШКВАРЧУК В. Бунт землі : (Художньо – краєзн. праця на архівному матеріалі). – Чернігів: РВВ упр. по пресі, 1994. – 63 с.
289. ЛУК'ЯНЕНКО Л. Наша сила – в історичній пам'яті //Біла хата. – 1999. – 16 січ.
290. МИКОЛАЄНКО В. І прозаїки, і поети //Десн. правда.– 1998.– 17 листоп.
291. ПУБЛІЦИСТ, новеліст і казкар //Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2000 рік. – Чернігів, 2000. – С. 28 – 30.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ «ПРОСВІТИ». РОЗПОВСЮДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ

292. СЕНЬКО В. Налагоджується видавництво //Чернігів. відом. – 1992. – 24 – 30 лип. – С.6.
293. ФТОМОВА І. Ренесанс за Грінченком //Друг читача. – 1992. – 4 листоп. – С.4.
294. ЧЕПУРНИЙ В. Не хочуть балакати, - «штокати» і «какати» //Друг читача. – 1992. – 16 груд. – С.5.
- Передплата укр. видань.
295. ПРОГРАМИ обласної «Просвіти» [в галузі видавництва і розповсюдження друкованих видань] //За Україну. – 1993. – №18 (листоп.). – С.3; №19 (листоп.). – С.3.
296. ТЕРЛЕЦЬКИЙ В. Видавничі справи наших сусідів: [Відгук краєзнавця з Глухова Сум. обл.] //Просвіта. – 1996. – 7 верес. – С.2.
297. ЧЕПУРНИЙ В. «Добра книга» – не просто слова //Книжковий огляд. – 2004. – №1 – 2 (січ. – лют.). – С.18 – 20.
- Голова «Просвіти» – про діяльність т – ва щодо розповсюдження укр. кн. в обл. через просвітян. магазин «Добра книга».

КНИГИ, ВИДАНІ «ПРОСВІТОЮ»

298. БУТКО С., Демченко Т. За Україну, за її долю: Короткий нарис боротьби ОУН – УПА за незалежність України. – Чернігів: РВВ обл. упр. по пресі, 1992. – 54 с. – (Чернігів. обл. т – во «Просвіта»).
299. ПРОСВІТА – 92: Громад.–політ. та літ.–мистец. А.Г.Морозов. – Чернігів: Просвіта, 2007. – 136 с.
300. АНТОНЕНКО П. Бабине літо: Кн. прози. – Чернігів: Просвіта, 1994. – 106 с.
301. ПАВЛЕНКО С. Загибель Батурина 2 листопада 1708 року /Ред. В.Чепурний. – Чернігів: РВВ упр. по пресі, 1994. – 151 с. – (Чернігів. т – во “Просвіта”).
302. УКРАЇНА – РОСІЯ: Історія і сьогодення: За матеріалами наук. – практ. конф. – Чернігів: Просвіта, 1994. – 63 с.
303. СВІТ Івана Багряного: За матеріалами обл. наук. – практ. конф. /Чернігів. обл. т – во “Просвіта”; Чернігів. ін – т підвищення кваліфікації та перепідгот. працівників освіти; Міжнар. Фондація ім. Івана Багряного. – Чернігів: РВВ обл. упр. по пресі., 1996. – 57 с.
304. СТУДЬОНОВА Л.В. Чернігівки в житті славетних. – Чернігів: РВК “Десн. правда”, 1996. – 49 с. – (Вид. журн. “Сіверян. літопис”).
305. СТУДЬОНОВА Л. Чернігівські князі, полковники, губернатори /Ред. О.В.Ткаченко. – Чернігів: РВК “Десн. правда”, 1998. – 158 с. – (Вид. журн. “Сіверян. літопис”).
306. ШКВАРЧУК В. Прищеплена гілка: (Євреї в арх. ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ по Чернігів. обл.). – Чернігів: Просвіта, 1999. – 72 с.
307. ШКВАРЧУК В. Отруйне питання. – Чернігів: Просвіта, 2000. – 24 с.
308. АНТОНЕНКО П. Свіча: Проза, поезії, роздуми. – Чернігів: “Просвіта”, 2001. – 160 с.: 1 л. портр., іл.

309. ГОЛЕЦЬ В.В. Кооперація і неп (20-ті рр. ХХ ст.). – Чернігів: Просвіта, 2006. – 244 с.
310. ПОЛОВЕЦЬ В.М. Українознавство. Курс лекцій: Навч. – посібн. для студентів вищих закладів освіти /Ред. А.Г.Морозов. – Чернігів: Просвіта, 2006. – 216 с.
311. ПОЛОВЕЦЬ В.М. Уманець Федір Михайлович (1841 – 1917 рр.) /Ред. А.Г.Морозов. – Чернігів: Просвіта, 2006. – 146 с.
312. ПОЛОВЕЦЬ В.М. Половці: [Монографія] /Ред. А.Г.Морозов. – Чернігів: Просвіта, 2007. – 136 с.

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

ГАЗЕТИ

313. ПРОСВІТА: Чернігів. обл. газ. – Чернігів, 1992, 23 листоп. –. – Чернігів, 1996. –. Щотиж.
314. СІВЕРЩИНА: Чернігів. обл. тижнева газ.: Вид. Чернігів. обл. орг. т – ва “Просвіта” ім.Т.Шевченка і крайов. орг. Нар. Руху України. – 1992, груд. –. – Чернігів, 1992 –. – Назва 1992 – 1994: За Україну.
315. БІЛА хата: Чернігів. обл. щотижнева газ.: ТОВ “РВЦ “Сіверщина”, обл. орг. т – ва “Просвіта” ім.Т.Шевченка. – 1998, січ. –. – Чернігів, 1998 –.

***

316. ОЛЕСЯ Н. «Ми починаємо» [– такою ред. передм. відкрився перший номер газ. «За Україну»] //Десн. правда. – 1993. – 5 січ.
317. СЕРЕДА П. Видання ніжинських просвітян [газ. «Просвіта»] //Десн. правда. – 1993. – 16 січ.
318. ПАВЛЕНКО С. «Сіверщина» знижує ціну: [З урочистого вечора, присвяченого сотому номеру Чернігів. обл. газ. «Сіверщина»] //Голос України. – 1995. – 29 верес. – С.4.
319. ПРО ПІДСУМКИ Всеукраїнського творчого конкурсу друкованих засобів масової інформації «Українська мова – мова державна», проведеного в 1998 році //Літ. Україна. – 1999. – 18 берез. – С.1.
- Серед відзначених почесною грамотою – редакція газети «Сіверщина» та її редактор П.Антоненко.
320. КАРАНДА Я. «Сіверщина» розміняла перший десяток //Гарт. – 2002. – 13 груд. – С.2

ЖУРНАЛИ

321. ЛІТЕРАТУРНИЙ Чернігів: Щокварт. мистец. і громад.– політ. журн. літ. спілки «Чернігів» і т – ва «Просвіта» ім.Т.Шевченка. – Чернігів, 1993 –
322. СІВЕРЯНСЬКИЙ літопис: Всеукр. істор. – краєзн. просвітн. журн. – Чернігів, 1995 –

***

323. ВОЛОДИМИРОВ С. Часопис літераторів [«Літ. Чернігів»] //Десн. правда. – 1993. – 8 квіт.
324. ЮЩЕНКО О. «Чернігів» молодий. Але не тільки цим цікавий стародавньому місту //Україна молода. – 1993. – 11 трав. – С.7.

Відомий укр. поет висловлює свою думку про перший номер часопису «Чернігів» («Літ. Чернігів»), започаткований «Просвітою» і літ. спілкою «Чернігів».

325. ПАВЛЕНКО С. «Сіверянський літопис»: [Новий журн.] /Бесіду [з ред.] вів К.Іваненко //Десн. правда. – 1994. – 18 листоп. – С.3.

326. ПАВЛЕНКО С. «Сіверянський літопис»: Інтерв'ю напередодні виходу //Десн. правда. – 1994. – 22 листоп.

327. САПОН В. «Сіверянський літопис»: [Побачив світ перший номер журн.] //Десн. правда. – 1995. – 21 берез.

328. АВДІЙ В. «Сіверянський літопис» пишеться в Чернігові: нові видання обл. «Просвіти» //Сіверщина. – 1995.– 25 берез.

329. ЧЕПУРНИЙ В. «Сіверянський літопис» пишеться у Чернігові //Час – тайм. – 1996. – 19 січ. – С.12.

330. ПАВЛЕНКО С. «Сіверянський літопис» і його життя: [Часопису 5 років] /Розмовляв О.Ткаченко //Гарт. – 2000. – 18 лют. – С.12.

331. СОЛОМКО А. Попереду – день: [Про часопис «Літ. Чернігів»] //Уряд. кур'єр. – 2003. – 6 груд

ДОПОМІЖНІ ПОКАЖЧИКИ

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК АВТОРІВ, НАЗВ КНИГ І СТАТЕЙ

А

Авдій В. Левко Лук'яненко 268
Авдій В.М. «Сіверянський літопис»... 328
Адаменко Микола Петрович 241
Андрієвська Ольга Трохимівна 63
Антоненко П. Бабине літо 300
Антоненко П. Воскресіння духовних руїн 178
Антоненко П. Історія України 181
Антоненко П. Самоїдство 184
Антоненко П. Свіча 308
Антоненко П. Шість років «Просвіти» 201
Аплаксина О. Сторінки спогадів 34
Арсенич П. Дитячі «Просвіти» 1
Астаф'єв Олександр Григорович 246

Б

Бадалов О. Золоті ключі... 151
Бадєєва Л.І. Діяльність... 58
Базилевич Володимир 66
Барщук В.І., Зуб П.Г. М.Лисенко і Чернігівщина 125

Березняк В. Вихователь молоді 64
Біла хата 315
Білокінь С. Нові студії... 108
Білокінь С. Смерть Миколи Касперовича 104
Біньковська Л. Кавалер орденів св. Анни та Святослава 68
Біографічна довідка [Л.Лук'яненка] 269
Блакитного вулиця у Чернігові 84
Богдан С.І. Ми живемо в цікавий час 220
Бойко В. Злам Еллана-Блакитного 185
Бойко В., Демченко Т., Онищенко О. 1917 рік... 56, 67, 69, 109, 139, 169
Бурмака В. «Пророк» В.Вінниченка 203
Бутко С., Демченко Т. За Україну, за її долю 298

В

Василь Миколайович Струтинській 284
Васюта О. Культурно-громадський рух... 37
Вечір запитань і відповідей 185
Виставка у «Просвіті» 207
Відкрито недільну школу 193
Відновлюється премія імені Бориса Грінченка 240
Влад М. Вершина його любові – Україна 270
Володимиров С. Часопис літераторів 323
Войцеховский И. Батурин – предтеча Хатыни 260
Воскресіння духовних руїн 198
Все починалося з «Просвіти» 200
Вшанування Шевченка 188

Г

Галковська Н. Березнева соната 252
Галковська Н. Козачка 251
Галковська Н., Збарацький М. Ідеальна українська?... 253
Галковська Надія Миколаївна 254
Герман О. Вплив товариства «Просвіта»... 2
Герман О. Роль «Просвіти» у формуванні... 3
Глухенький А. Роль товариства «Просвіта»... 215
Голець В.В. Кооперація і неп 309
Горак Р. В селі Яйківцях сто років тому 113
Горобець С. Олександр Павлович Карпинський 100
Горський В.С. Історично-культурні джерела... 4
Грінченка Б.Д. видавництво 75
Грінченко Борис 74
Грінченкова М., Верзилів А. Чернігівська Українська... 95
Громова В. Конвалії любові 285
Губерніальний з'їзд «Просвіт» Чернігівщини 30

Д

Давидов Й. Концерт у Чернігові 132
Давиденко Ю. З історії ніжинської «Просвіти» 46
Давиденко Ю.М. Роль товариства 55

Демченко Т., Курас Г. Батько і син Шраги 170
Демченко Т.П., Курас Г.М. І.Л.Шраг – «славний...» 162
Демченко Т.П., Онищенко В.І. «Просвіта» у... 39, 47, 48
10 років відновлення Чернігівської «Просвіти» 211
Діє бібліотека «Просвіти» 194
До 135-річчя заснування 5
Докторова Ю. Б.Грінченко і Чернігівська «Просвіта» 76
Духовна скарбниця краю 101

Є

Євселевський Л.І., Фарина С.Я. «Просвіта»... 6
Євселевський Л.І., Фарина С.Я. «Советизация»... 7
Єрмак В. Запрошує клуб «Все про Україну» 199
Єрмак В. Софія Русова у період державного... 152
Єрмоленко О. «За життя розплата тільки кров'ю» 87

Ж, З

Журналіст, краєзнавець, видавець 275
Завжди з нами 216
Загальні збори Чернігівської «Просвіти» 27
Заява правління... 224
Зборовський А. З історії... 230
Звернення...231
Зеленська Л. Велика просвітителька 153
Зеленська Л. Ганна Барвінок про Чернігівську... 40
Зеленська Л. Подружжя Русових і Чернігівщина 154
Зеленська Л. Чистий криштал 52
Зірога В. ГКЧП в Чернігові 186

І

Іваничук Р. Благослови, душе моя, Господа 259
Іваничук Р. Орда 258
І.Л.Шраг 163
Ісаєнко О. Доповідь у міській думі 70

К

Каранда Я. «Сіверщина» розміняла перший... 320
Карпинський Олександр 99
Карп'юк А. «Єдиний ясний пункт на тому тлі» 8
Касперович Микола Іванович 105
Каталог книг Черниговской общественной библиотеки 80
Качкан В. Борис Грінченко 77
Кирпоніс Д. Відродженням... 222
Клопот С. «Просвіта» - новій владі 218
Козлянський С. Хто під дахом? 174
Колесник С. Пробитися к свету 43
Колесник С. «Просвіта» про освіту 205
Копиленко Н. Київська «Просвіта» 62
Копиленко Н.Б. Освітнянський подвиг Марії Грінченко 96

Коропатник М. Чи не досить боротьби? 206
Костырко Л. Вы довольны, борец, за волю Украины? 271
Коцюбинська Н. Єдиною стежкою 81
Коцюбинський І. «Попросту не дають жити «Просвіті» 114
Коцюбинський І. Ювілей великого Сонцелюба 115
Коцюбинський Ю. Борис Грінченко та... 79
Коцюбинський Ю. Чернігівська «Просвіта»... 50
Коцюбинський Ю.Р. Коцюбинський і Чернігівська... 38
Коцюбинський Ю.Р. М.М.Коцюбинський... 116
Коцюбинський Ю.Р. Проти зла і темряви 117
Коцюбинської – Дейші В.У. могила 82
Красовський Я. Просвіта – наша духовність 208
Криниця П. Любов до нації 31
Кроловецький Я. Вертаємось до «Просвіти» 176
Куделя М. Ювілей «Просвіти» 9
Кузьменко В. «Вино творчості» Олександра Астаф'єва 247
Кузьменко В. Напружені мозолі «малої» прози 280
Кузьменко В. Піввіку на бистрині часу 248
Кузьменко В., Кузьменко Н. Сонячний полудень... 249
Кузьменко Л. Знову на чолі Чернігівської... 191
Курас Г. Громадський діяч, краєзнавець 71
Курас Г.М. Український історик та краєзнавець... 72
Курас Г., Демченко Т. Заступник голови Центральної... 171
Курас Г., Демченко Т. Тернистий життєвий шлях... 172
Куровська Л. «Душа тисячоліть шукає себе в слові» 177
Кухар Р. Профіль поета на основі його збірки... 250

Л

Ладимиров В. Вручено премію імені Б.Грінченка 238
Лазаревський Г. Чернігів за часів... 126
Лауреати премії імені Бориса Грінченка 239
Левко Лукьяненко – Герой України 272
Лисенко О. Зустрічі друзів 127
Лисенко О.В. «Просвіти» Наддніпрянської України... 10
Лисенко О. Спогади про батька 128
Лист Б. Грінченка... 118
Лист Михайла Коцюбинського 119
Листи до Михайла Коцюбинського 54, 57
Литвиненко Н. Козачка 255
Лідер «Просвіти»... 226
Літературний Чернігів 321
Лук'яненко Л. Вірую в Бога і в Україну 264
Лук'яненко Л. Життєпис 267
Лук'яненко Л. Наша сила... 289
Лук'яненко Л. Не дам загинуть... 266
Лук'яненко Л. Сповідь у камері смерників 265
Луцник С. Михайло Жук у колі сучасників 91
Любовець О. Хрещений батько 88

М

- Маклаков Микола Олександрович 49
Макуха О. Вона написала пісню «Козачка» 256
Мала Рада «Просвіти» 196
Малоєд О. «Просвіта» є тепер і в нас 223
Малюта О.В. «Просвіта» у формуванні 13
Марчук Л. В галереї знаменитостей – певец Мишуга 133
Микиша М. [Він любив мистецтво] 129
Микола Касперович 106
Микола Петрович Адаменко 242
Миколаєнко В. І прозаїки, і поети 290
Михайло Жук 90
М.М.Коцюбинський як громадський діяч 120
Мишуга Олександр Пилипович 170
Мовчан П. Чергова річниця...14
Могилянський М. Ілья Лювигович Шраг 164
Москаленко М. Як Михайло Коцюбинський... 60
Москалец А. Фамилию тенора выписывали на... 135

Н

- Науменко В. Александр Александрович Русов 143
Неділько Г.Я. Іван Воронківський 110
Неділько Г.Я. Михайло Коцюбинський та Іван... 111
Новий голова Чернігівської «Просвіти» 213

О

- Обласна конференція «Просвіти» 195
Олександр Мишуга – король тенорів 136
Олександр Олександрович Русов 144
Олександр Павлович Карпинський і село Петрушин 102
Олеся Н. «Ми починаємо» 316
Олійник О. Вдале поєднання 276

П

- Павленко С. Загибель Батурина... 274, 301
Павленко С.О. 277
Павленко С. «Сіверщина» знижує ціну 318
Павленко С. «Сіверянський літопис»... 325, 326, 330
Панчина Н. Публіка лишала залу в захваті 130
Партолін Н.Ф. Общественно-политические... 122
Перші загальні збори Чернігівської «Просвіти» 25
Перші лауреати 236
Петріашвілі Г. «Отримав 186 гривень...» 227
Петровська Н. На вербному тижні 286
По кому не дзвонить «Дзвін-90»? 173
Поетична просвітянка... 233
Полевик Г. «Хай рясніє ім'я його» 89
Поліський Ф. Братерство нашого народу 32
Половець В.М. Половці 312

Половець В.М. Українознавство 310
Половець В.М. Уманець Федір Михайлович 311
Поляченко Ф. Не спалах, а горіння 97
Потапчук Н. Програма для влади 219
Потупейко М. М.Коцюбинський зблизька 35
Премія чернігівських просвітян 235
Прес-конференція «Просвіти» 187
Про підсумки Всеукраїнського творчого конкурсу... 319
Про присвоєння звання Героя України Л.Лук'яненку 263
Програми обласної «Просвіти» 192, 295
«Просвіта» 15, 36, 313
«Просвіта» - воїнам України 189
«Просвіта» - 92 180, 292
«Просвіта» знайшла місце Леніну 232
«Просвіти» Наддніпрянської України у дожовтневий... 16
«Просвіти» - 125 17
«Просвіти» 135 років 18
Публіцист, новеліст, казкар 291

Р

Рахно О. Олександр Русов... 145, 146
Реп'ях С. З нами, поміж нас 92
Реп'ях С. Миколі Адаменкові – 60 243
Реп'ях С. Слугуючи вічним істинам 155
Решодько Н. «Треба, щоб душа була крилата» 244
Руденко Іван Мефодійович 141
Руденок В. Опальний голова із «Анною»... 73
Русов Олександр 142
Русова С. Мемуари. Щоденник 59, 103, 131, 149, 165
Русова С. Мої спомини 148
Русова Софія 147

С

Савенок В. Лицар України 273
Самойленко Г.В. Громадсько-культурне... 51, 65, 112, 140
Сапон В. Видано «Просвітою» 183
Сапон В. На пращу, до гетьманської столиці 261
Сапон В. «Сіверянський літопис» 327
Світ Івана Багряного 203
Сенцовський (Яценко) Володимир Іванович 281
Сенько В. Налагоджується видавництво 292
Сергій Павленко 278
Сергій Олегович Павленко 279
Середа П. Видання ніжинських просвітян 317
Ситий І. Печатки Львівської та Чернігівської... 61
Сіверщина 314
Сіверянський літопис 322
Соломко А. Попереду – день 331
Софія Русова 150

Спогади про М. Коцюбинського 79, 83, 98, 137, 156, 166
Спровоздання товариства «Просвіта» за 1907 рік 22
Старий С. Чернігівській «Просвіті» - 90 44
Старицька – Черняхівська Л. В.І.Самійленко 157
Статут Всеукраїнського товариства «Просвіта»... 19
Струтинський В. Поетичний стан душі 283
Струтинський Василь Миколайович 287
Студьонова Л. Михайло Коцюбинський 123
Студьонова Л. Художник М.І.Жук 93
Студьонова Л.В. Чернігівки в житті славетних 304
Студьонова Л.В. Чернігівські князі, полковники... 305

Т

Театральна секція при «Просвіті» 26
Терлецький В. Видавничі справи наших сусідів 296
Тимченко Т. Микола Касперович 107
Ткач М. Конкурс юних талантів 190
Товариство «Просвіта» 28
Томаша Г.М. Українська просвіта 33
Тулуб О. Матеріали до життєпису... 158

У

У нас в гостях – лауреати премії ім. Б.Грінченка 237
У правлінні обласної «Просвіти» 209
У Черниговской «Просвіти» новий лидер 212
Україна – Росія 302
Українське товариство «Просвіта» в Чернігові 24
Українські збори в Чернігові 23

Ф

Фтомова І. Ренесанс за Грінченком 293

Х

Холодний М. Уроки Миколи Адаменка 245
Хроніка «Просвіти» за 1994 рік 202

Ц

Цапко О. «Діяльність «Просвіт»... 20
Цапко О. Політична спрямованість діяльності... 21

Ч

Чепурний Василь Федорович 234
Чепурний В. «Добра книга» - не просто слова 297
Чепурний В. Збудувати хату для М.С.Горбачова 179
Чепурний В. Кому заважає... 229
Чепурний В. Нарікання... 228
Чепурний В. Не хочуть балакати... 294
Чепурний В. Плачі не творять... 217
Чепурний В. По кому дзвонить «Дзвін-90» 175
Чепурний В. Про коріння і про боріння 41, 204

Чепурний В. Поет, якого ми не знаємо 182
Чепурний В. «Просвіта» будить 197
Чепурний В. «Сіверянський літопис»... 329
Чепурний В. Чернігівська «Просвіта» 210, 225
Чепурний В. Як не стати прикольним народом 214
Чернігівська «Просвіта» 29
Чернігівська «Просвіта» відзначила своє 90-річчя 42
Чернігівській «Просвіті» привіт 53
Чуб Д. Засторога проти зради 262
Чудний В. Талант, який належить століттям 138

Ш

Шева О.С. До питання про оточення... 124
Шевченко В.М., Демченко Т.П. Українська зірка... 167
Шкварчук В. Бунт землі 288
Шкварчук В. Прищеплена гілка 306
Шкварчук В. Отруйне питання 307
Школьна О. Трагедія і тріумф Михайла Жука 94
Шкуркіна-Левицька Т. [Про подружжя Коцюбинських] 159
Шкуркіна-Левицька Феодосія Степанівна 160
Шраг І. Доля Чернігівської «Просвіти» 45, 161
Шраг Микола Ілліч 168

Ю

Юрійчук Я. Його читають діти 282
Юрченко Н. Сільська вчителька – авторка пісні... 257
Ющенко О. «Чернігів» молодий 324
Ющук І.П. Світла голова, гаряче серце 221

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК (ПЕРСОНАЛІЇ)

Адаменко М. 236, 241 – 245
Андрієвська О.Т. 63 – 65
Антоненко П. 177, 180, 228, 299, 319
Астаф'єв О.Г. 246 – 250
Багряний І. 303
Базилевич В. 66, 67
Біланюк О. 59, 103, 131, 149, 165
Барвінок Г. 40
Білоус М. 239
Богдан С.І. 213
Бондаренко Г.В. 284
Верзілов А.В. 23, 68 – 73, 95
Верстюк В.Ф. 56, 67, 69, 86, 109, 139, 169
Вінар Л. 59, 103, 131, 149, 165
Вінниченко В. 203
Вольвач П. 227
Галковська Н. 238, 251 – 257
Гамсахурдіа 227
Герман В. 15
Гнатюк В. 53
Гонза Н.Ф. 242
Горбачов М.С. 179
Грибенко В. 233
Грищенко П.В. 101, 144, 242, 279, 284
Грінченко Б.Д. 62, 74 – 79, 118, 235, 237 – 240
Грушевський М. 54, 158
Дейша-Коцюбинська В.У. 24, 80 – 83, 159
Демченко Т. 56, 67, 69, 86, 109, 139, 161, 167, 169, 171, 172, 298
Деркач В. 283
Дзюба Б. 17
Дзюба С. 197
Еллан – Блакитний В. 23, 24, 84 – 89
Єрмак В. 212
Єфімов Л. 267
Жук М. 23, 90 – 94
Загірня (Грінченко) М.М. 62, 95 – 98
Збарацький М. 253
Зуб П.Г. 125
Іваненко К. 325
Іваничук Р. 236, 258 – 262

Іщенко М. 59, 131, 149, 165
Каганова І.Я. 279
Карпинський О. 23, 99 – 103
Касперович М.І. 104 – 108
Кентій А. 59, 131, 149, 165
Коваленко О.Б. 144, 279
Коновал І. 23, 24, 109 – 112
Коцюбинська М. 54
Коцюбинський М.М. 35, 38, 43, 53, 60, 62, 78, 79, 83, 98, 112, 115 – 124, 126 – 128, 137
159,166, 216
Коцюбинський Ю.Р. 191, 216
Криштопа М. 220
Курас Г. М. 162, 171
Лисенко М.В. 125 –131
Лисенко Н.І. 284
Лисоченко І.Д. 119
Лук'яненко Л. 236, 263 – 273
Мазепа І.С. 226
Мазний В. 54, 57
Маклаков М.О. 49
Мищуга О.П. 132 – 138
Морозов А.Г. 310 – 312
Мушкетик Ю. 217
Онищенко В. 39, 47, 48, 56, 67, 69, 86, 109, 139, 161, 169
Павленко С. 238, 274 – 279
Петлюра С.57
Приходько О.К. 24, 139, 140
Потупейко М.М. 79, 83, 98, 137, 156, 166
Рахно О.Я. 144
Реп'ях С. 216
Руденко І.М. 24, 141
Русов О.О. 142 – 146
Русова С.Ф. 59, 103, 147 – 154
Самійленко В.І. 155 – 158
Сапон В.М. 163
Сенцовський В.І. 239, 280 – 282
Смолій В.А. 108
Струтинський В. 238, 283 – 287
Студьонова Л.В. 101, 284
Ткаченко О.В. 305
Уманець Ф.М. 311
Фарина С.Я. 6, 7
Франко І. 52, 113
Хандрос Б. 128
Чепурний В. 196, 202, 206, 222, 231, 234, 274
Шевченко В.М. 163
Шевченко Т. 182, 188
Шевчук В. 54, 57
Шкварчук В. 288 – 291

Шкуркіна-Левицька Ф.С. 159, 160
Шраг І.Л. 22, 24, 25, 40, 128, 161 – 167, 170
Шраг М.І. 168 – 172
Яновська Л. 62